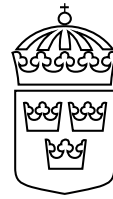

Regeringens skrivelse

2025/26:272

Uppföljning av den brottsförebyggande strategin Skr. Barriärer mot brott

2025/26:272

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm

Ebba Busch

Gunnar Strömmer
(Justitiedepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

En av regeringens främsta prioriteringar är att bekämpa och förebygga brottsligheten och öka tryggheten i vårt land. Att utveckla samhällets brottsförebyggande åtgärder och anpassa dessa till dagens utmaningar är en central del i detta arbete. I mars 2024 presenterade regeringen skrivelsen Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (skr. 2023/24:68). Ett syfte med strategin är att fördjupa och utveckla det sociala brottsförebyggande arbetet och främja att fler aktörer genomför kunskapsbaserade insatser för att förebygga brott. Strategin har ett särskilt fokus på att bryta rekryteringen och socialiseringen in i kriminella nätverk, att förebygga att barn och unga involveras i kriminalitet samt att få individer som begår brott att lämna kriminaliteten bakom sig. I denna uppföljande skrivelse redovisas åtgärder som regeringen har vidtagit i enlighet med strategin. Regeringens övergripande bedömning är att det stora antal åtgärder som har genomförts och påbörjats har bidragit till att utveckla och effektivisera det sociala brottsförebyggande arbetet. Inte minst har förutsättningarna för arbetet med att bryta rekryteringen till de kriminella nätverken förbättrats.

Innehållsförteckning

1	Ett brottsförebyggande arbete anpassat till dagens utmaningar	3
1.1	Det sociala brottsförebyggande arbetet effektiviseras	3
1.2	Situationell prevention – en central del i det brottsförebyggande arbetet	4
1.3	Denna skrivelse redovisar regeringens arbete i enlighet med Barriärer mot brott	6
2	Regeringens samlade bedömning	7
3	Ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete	10
3.1	Ökad kunskap om vad som fungerar	10
3.2	Effektiva metoder och arbetsätt behöver användas i högre utsträckning	12
3.3	Tydligt bättre förutsättningar att dela information	13
4	En första barriär mot brottsligheten – ett brett förebyggande arbete	14
4.1	En tydlig arbetslinje motverkar utanförskap	15
4.2	En fortsatt restriktiv migrationspolitik	16
4.3	Ökad trygghet och delaktighet i utanförskapsområdena	17
4.4	Hälso- och sjukvårdens insatser är viktiga för det brottsförebyggande arbetet	19
4.5	Skolan är en central aktör i det förebyggande arbetet	21
4.6	Våldsförebyggande insatser – en viktig del i det bredare brottsförebyggande arbetet	23
4.7	En restriktiv narkotikapolitik och ett effektivt förebyggande arbete	24
4.8	Civilsamhället bidrar i det förebyggande arbetet på flera nivåer	26
5	En andra barriär mot brottsligheten – en negativ utveckling måste brytas tidigt	27
5.1	Lägre trösklar och tidigt stöd	27
5.2	Regeringen skärper föräldransvaret	29
5.3	Regeringen ger socialtjänsten effektiva verktyg	29
6	En tredje barriär mot brottsligheten – kriminella banor ska stoppas	31
6.1	Samhällets vård av barn och unga görs om i grunden	31
6.2	Ett kunskapsbaserat återfallsförebyggande arbete	34
6.3	Ökat deltagande i behandlingsprogram och stärkt avhoppbarverksamhet	36
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde	39

1 Ett brottsförebyggande arbete anpassat till dagens utmaningar

1.1 Det sociala brottsförebyggande arbetet effektiviseras

Regeringen bedriver ett intensivt reformarbete för att minska brottsligheten och öka tryggheten i Sverige. På en övergripande nivå handlar det om en omläggning av politiken med ett större fokus på samhällsskydd och brottsoffers rättigheter och upprättelse. Det innebär bl.a. att rättsväsendet har fått kraftigt ökade resurser, att polistäteten ökat under mandatperioden och fortsätter att öka, och att straffen nu i allt högre utsträckning speglar brottens allvar. De brottsbekämpande myndigheterna har också fått en rad nya och skarpa verktyg och förutsättningarna att slå mot den kriminella ekonomin, att bekämpa brott i digitala miljöer och att utbyta information i arbetet mot brottsligheten är nu bättre än någonsin. Samtidigt har regeringen, som bl.a. framgår av denna skrivelse, genomfört ett stort antal brottsförebyggande åtgärder och tillfört det förebyggande arbetet betydande resurser. De brott som kan förhindras och förebyggas besparar brottsoffer och anhöriga lidande, ökar tryggheten i samhället och innebär att betydande ekonomiska konsekvenser för enskilda, näringsliv och det offentliga kan undvikas.

Sverige har länge satsat omfattande resurser på socialt brottsförebyggande arbete, men utan att i tillräcklig utsträckning säkerställa att de åtgärder som vidtas är baserade på kunskap om vad som faktiskt fungerar. Det innebär att barn, unga och vuxna som riskerar att dras in i kriminalitet eller redan begår brott inte alltid får tillgång till de insatser och metoder som bäst kan hjälpa dem. Det innebär också att samhällets resurser används på ett ineffektivt sätt och att potentialen i det sociala brottsförebyggande arbetet inte utnyttjas fullt ut. Ett centralt syfte med regeringens skrivelse Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (skr. 2023/24:68) är därför att flytta fram positionerna för det sociala brottsförebyggande arbetet. Strategin presenterades i mars 2024 och fokuserar på att utveckla och effektivisera såväl det breda förebyggande arbetet som når alla eller många som det riktade arbetet med tidiga och tydliga insatser för individer och grupper i riskzonen för kriminalitet samt effektiva återfallsförebyggande åtgärder för de som begår brott. Strategin har ett socialpreventivt fokus mot bakgrund av de senaste årens utveckling med en alltmer omfattande organiserad brottslighet, dödligt våld i kriminella miljöer och allt fler barn och unga som involveras i allvarlig brottslighet. Inom ramen för det brottsförebyggande arbetet kan en sådan utveckling motverkas och förebyggas främst genom olika typer av sociala insatser som påverkar individens motivation och benägenhet att begå brott. Sådana socialpreventiva insatser kan även bidra till att förebygga andra typer av brott och minska brottsligheten generellt i samhället.

1.2 Situationell prevention – en central del i det brottsförebyggande arbetet

Regeringens strategi Barriärer mot brott har som framgår ovan ett särskilt fokus på det sociala brottsförebyggande arbetet, inte minst för att bryta rekryteringen av barn och unga till kriminella nätverk. Ett effektivt brottsförebyggande arbete i samhället i bredare bemärkelse behöver kombinera sociala insatser med situationella preventiva åtgärder, det vill säga åtgärder som riktas mot tillfället, platsen eller sammanhanget där brott kan begås. Exempel på sådana åtgärder är ökad polisenärvaro och grannsamverkan, lås och larm och kamerabevakning på brottsutsatta platser. Det kan också handla om brottsförebyggande åtgärder i samhällsplaneringen och den fysiska miljön samt olika typer av administrativa åtgärder som krav på tillstånd för att bedriva vissa verksamheter, tillsyn och effektiva kontroller vid t.ex. utbetalning från välfärdssystemen. Statliga myndigheter, kommuner och regioner, näringsliv och civilsamhälle kan bidra med viktiga insatser i såväl det sociala som det situationella brottsförebyggande arbetet. Sådana insatser kan också genomföras på både fysiska och digitala arenor, beroende på vilken typ av brottslighet som det handlar om.

Regeringens strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67) har i hög utsträckning fokus på situationellt brottsförebyggande arbete, exempelvis åtgärder mot den kriminella ekonomin, insatser för att minska tillgången på illegala vapen och explosiva varor och ett arbete med att öka användningen av tekniska hjälpmedel samt att säkerställa en mer tillförlitlig identitetsförvaltning med ökad användning av biometrisk uppgifter. I uppföljningen av den strategin (skr. 2025/26:274) redogörs för åtgärder som regeringen vidtagit inom dessa områden.

Regeringen bedriver därutöver ett situationellt brottsförebyggande arbete inom en rad olika områden. Exempelvis har många av de verktyg som regeringen infört under mandatperioden inslag av situationell prevention, däribland möjligheten för Polismyndigheten att besluta om säkerhetszoner för att motverka skjutningar och sprängningar och preventiva vistelseförbud för att öka tryggheten i det offentliga rummet och förhindra att brottslig verksamhet utövas där. På regeringens initiativ har även ett flertal lagändringar genomförts som bl.a. ökar möjligheten och gör det enklare att använda kamerabevakning och ordningsvakter och att utfärda kontaktförbud med elektronisk övervakning, s.k. fotboja. Under 2023 och 2024 utökades också möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel för att förhindra särskilt allvarlig brottslighet. Sedan oktober 2025 är det även möjligt att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år vid viss allvarlig brottslighet vilket är viktigt för att kunna bryta utvecklingen med barn som rekryteras till kriminella nätverk, skydda barnen och komma åt beställarna högre upp i hierarkin. Regeringen har också i maj 2026 beslutat om en proposition med förslag om en ny lag som innebär att digitala plattformar kan beordras att avlägsna rekryteringsinnehåll online på motsvarande sätt som i dag är möjligt när det gäller terrorism (prop. 2025/26:276). Även detta förslag är ett viktigt verktyg när det gäller att förhindra att kriminella nätverk rekryter barn

och unga till grova våldsdåd och annan kriminalitet på sociala medier och andra digitala miljöer.

Regeringen har också gett Skolverket och Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att kartlägga skolornas arbete med situationell brottsprevention och ta fram och sprida evidensbaserat och praktiktäna kunskaps- och metodstöd när det gäller hur skolor och huvudmän kan arbeta med detta (U2025/01466, Ju2025/01479). Inom samma område avsatte regeringen också, i vårändringsbudgeten för 2025, 300 miljoner kronor för inrättande av ett nytt statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder inom skolväsendet. Regeringen avsatte i budgetpropositionen för 2026 ytterligare 300 miljoner kronor för att förlänga statsbidraget under 2026.

Regeringen har även vidtagit åtgärder inom den situationella brottspreventionen som fokuserar på exempelvis samhällsplanering, gestaltning och fysisk utformning samt underhåll av den byggda miljön, en inriktning inom det brottsförebyggande området som ofta kallas för crime prevention through environmental design (CPTED). Exempelvis avsatte regeringen i budgetpropositionen för 2026 5 miljoner kronor per år 2026–2029 till Brå för att sprida kunskap och ge stöd till olika aktörer som arbetar med trygghet och brottsförebyggande åtgärder i den byggda miljön. I enlighet med detta gav regeringen i februari 2026 Brå och Boverket i uppdrag att i nära samarbete stärka arbetet med trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder i den byggda miljön (Ju2026/00245). Syftet är att öka människors trygghet och minska brottsligheten i bostadsområden och på andra platser. I uppdraget ingår bl.a. att sammanställa kunskap, utveckla och sprida kunskaps- och metodstöd samt ta fram och genomföra utbildningar. Brå ska också ge ett behovsanpassat och praktiktäna stöd till relevanta yrkesgrupper. Satsningen kompletterar de medel som regeringen har avsatt till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) för ökad kunskap om betydelsen av planeringen samt den byggda miljöns utformning för trygghet och brottsförebyggande arbete. Tillsammans utgör Brås, Boverkets och Formas arbete ett nationellt kunskapscentrum för trygghet och säkerhet i den byggda miljön.

Regeringen tar även ytterligare steg för att förebygga brott, skapa trygghet och stärka områdets attraktivitet genom förslag om en ny lag som innebär att den som bedriver s.k. områdessamverkan kan få rätt att ta ut en avgift från berörda fastighetsägare (prop. 2025/26:157). Syftet är att fler aktörer ska engageras i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Lagen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2026.

Ett annat exempel på regeringens arbete med situationell brottsprevention är kriminaliseringen av utförsel av stöldgods som trädde i kraft i september 2025 och de nya befogenheter som gavs Tullverket i samband med detta, åtgärder som försvårar för internationella stöldligor att begå brott i Sverige.

Därutöver kan nämnas att regeringen har gett Brå i uppdrag att utveckla samverkan med civilsamhället och näringslivet i det lokala brottsförebyggande arbetet, som båda omfattar en mängd aktörer som kan bidra med både sociala och situationella insatser i det förebyggande arbetet (Ju2024/01492, Ju2025/00227). I december 2024 fick vidare 24 myndigheter, som framför allt kan bidra med situationella insatser mot brott, i uppdrag att utveckla sitt brottsförebyggande arbete

(Ju2024/02612). Ett flertal av dessa myndigheter kan vidta s.k. administrativa åtgärder mot brott, det vill säga icke straffrättsliga åtgärder som reglering, kontroll och tillsyn som minskar risken att viktiga verksamheter missbrukas och försvårar för kriminella att bedriva brottslig verksamhet. För att främja användningen av sådana åtgärder gav regeringen Brå i uppdrag i regleringsbrevet för 2026 att ta fram en webbaserad utbildning om administrativa åtgärder mot brott. Utbildningen ska i första hand riktas till statliga myndigheter men kan även göras tillgänglig för andra relevanta aktörer.

Det som beskrivits i detta avsnitt är några konkreta exempel på åtgärder som regeringen vidtagit och som tydligt förstärker och förbättrar förutsättningarna för myndigheter och kommuner i det situationella brottsförebyggande arbetet.

1.3 Denna skrivelse redovisar regeringens arbete i enlighet med Barriärer mot brott

I denna uppföljande skrivelse redogörs för åtgärder som regeringen har vidtagit i enlighet med den brottsförebyggande strategin Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (skr. 2023/24:68). Syftet med skrivelsen är att, som regeringen utlovat i Barriärer mot brott, återkomma till riksdagen med en redovisning av arbete som bedrivits på dessa områden hittills. Redogörelsen omfattar, med några få undantag, åtgärder som regeringen vidtagit efter att strategin presenterades i mars 2024. Dispositionen i skrivelsen speglar upplägget i Barriärer mot brott. I kapitel tre redovisas åtgärder som regeringen vidtagit för att främja ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. I de efterföljande tre kapitlen redovisas beslutade åtgärder som motsvarar det brottsförebyggande arbetets tre preventionsnivåer, eller annorlunda uttryckt – tre barriärer mot brott. Det omfattar breda förebyggande åtgärder för många eller alla, insatser för att individer i riskzonen för kriminalitet ska få ett tidigt och tydligt stöd samt åtgärder för att utveckla det återfallsförebyggande arbetet och få individer som begår brott att upphöra med det. Regeringen gör också en samlad bedömning av arbetet så här långt.

Ett antal av de åtgärder som regeringen har vidtagit i enlighet med Barriärer mot brott skulle kunna placeras under flera preventionsnivåer. Exempelvis kan åtgärder på skolområdet omfatta såväl breda förebyggande insatser för alla som riktat stöd för barn och unga i eller i riskzonen för kriminalitet. Sådana åtgärder har i denna skrivelse placerats där de bedöms passa in bäst för att bidra till redogörelsens läsbarhet.

Det ska vidare understrykas att skrivelsen omfattar ett urval av åtgärder som regeringen har beslutat och att den därför inte ska ses som uttömmande. På regeringens webbplats anges ytterligare sociala och situationella brottsförebyggande åtgärder som regeringen har vidtagit. Redovisningen avser dessutom endast åtgärder som regeringen har vidtagit, och innehåller därmed inte det viktiga och omfattande brottsförebyggande arbete som initierats och genomförs av myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och civilsamhälle.

Arbetet med att minska brottsligheten och öka tryggheten i Sverige är en av regeringens främsta prioriteringar, och det brottsförebyggande arbetet är en central del i detta. Det brottsförebyggande arbetet är också en viktig del i regeringens omställning av kriminalpolitiken och socialpolitiken, som innebär att brottsoffers upprättelse och rättigheter och samhällets behov av skydd sätts i första rummet, samt att ett större fokus läggs på tidiga och tydliga förebyggande insatser. Samhällsutvecklingen har både krävt och bidragit till ett högt tempo i regeringens reformarbete, som omfattar ett stort antal initiativ till ny lagstiftning, uppdrag, utredningar och mer resurser till bl.a. kommuner och myndigheter. Detta är ett långsiktigt arbete, men som också beskrivs i regeringens uppföljning av den nationella strategin mot organiserad brottslighet finns redan nu positiva tecken på att arbetet mot de kriminella miljöerna börjar få effekt (skr. 2025/26:274). Det dödliga skjutvapenvåldet har minskat tydligt de senaste tre åren, liksom det totala antalet skjutningar och antalet skadade. Förändrade arbetssätt och nya verktyg har också bidragit till att många våldsdåd har förhindrats och att fler personer lagförs för sina gärningar. Samtidigt är konfliktnivån i de kriminella miljöerna fortsatt hög, och alltför många barn och unga utnyttjas för kriminell verksamhet. Detta kräver, utöver ett fokuserat brottsbekämpande arbete, effektiva åtgärder för att bryta rekryteringen av barn och unga till de kriminella nätverken. Regeringen har mot denna bakgrund, och för att förebygga även annan brottslighet, genomfört ett stort antal brottsförebyggande åtgärder och bedrivit ett aktivt och systematiskt arbete i enlighet med inriktningen för regeringens strategi Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (skr. 2023/24:68). Många av dessa åtgärder har redan vidtagits och implementeras nu runtom i landet, medan arbetet i andra fall mer nyligen har påbörjats eller är under beredning i Regeringskansliet. Regeringens övergripande bedömning är att detta omfattande reformarbete redan nu har förbättrat förutsättningarna för det brottsförebyggande arbetet i många avseenden. Inte minst har regeringens särskilda fokus på barn och unga inom en rad olika områden och på samtliga preventionsnivåer flyttat fram positionerna för arbetet med att bryta rekryteringen till de kriminella nätverken. Detta arbete behöver nu fortsätta utvecklas och bedrivas på ett långsiktigt och uthålligt sätt.

Regeringen har, som framgår i kapitel tre, beslutat en rad åtgärder för att främja utvecklingen av ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i landet. Regeringen har också tagit initiativ till flera lagändringar som avsevärt förbättrat möjligheterna att utbyta information i arbetet mot brottsligheten. Regeringen bedömer att dessa åtgärder bidrar till att de grundläggande förutsättningarna för att bedriva ett kunskapsbaserat och effektivt socialt brottsförebyggande arbete är tydligt bättre än de var i mandatperiodens början. Samtidigt återstår arbete, och nyligen beslutade åtgärder behöver få fullt genomslag. Inte minst behöver myndigheter och kommuner utnyttja de nya möjligheterna att utbyta information, och metoder och arbetssätt som baseras på evidens och kunskap om vad som faktiskt fungerar för att förebygga brott behöver

användas och leda till resultat i högre utsträckning än vad som är fallet i dag.

Regeringen har även, som framgår i kapitel fyra i denna skrivelse, lagt ett stort fokus på det breda förebyggande arbete som kan sägas utgöra en första barriär mot brottsligheten. Det är enligt regeringen angeläget med ett effektivt och träffsäkert tidigt förebyggande arbete som kan bryta en negativ utveckling och förebygga att barn och unga i ett senare skede hamnar i kriminalitet eller annat utanförskap. Ett sådant arbete behöver också utvecklas kontinuerligt allteftersom samhället förändras, ny kunskap framkommer och nya generationer av barn och unga växer upp. Regeringen har beslutat ett stort antal åtgärder för att utveckla det breda förebyggande arbetet och som exempelvis rör skolans område, arbetsmarknadsområdet, folkhälsoarbetet och migrations- och integrationspolitiken. Det är åtgärder som regeringen bedömer gör en konkret och verklig skillnad i det socialpreventiva brottsförebyggande arbetet. Samtidigt är det angeläget att detta arbete fortsätter på den inslagna vägen. Det är exempelvis nödvändigt med en fortsatt restriktiv migrationspolitik och en förbättrad integration för att minska det utanförskap som riskerar att leda till kriminalitet. Det är också viktigt att i samhällets gemensamma insatser mot brottsligheten i högre utsträckning involvera hälso- och sjukvården, som både kan uppmärksamma och anmäla oro för våldsutsatthet och andra missförhållanden och bidra med viktiga behandlingsinsatser för barn, unga och vuxna med psykisk ohälsa eller andra vårdbehov. Även om regeringen vidtagit en rad åtgärder mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck behöver samhällets positioner flyttas fram ytterligare också inom detta område.

Individer som har en förhöjd risk att dras in i kriminalitet behöver insatser som är tydliga och sätts in tidigt, samordnas mellan olika aktörer och baseras på evidens och bästa tillgängliga kunskap. Så är det inte alltid i dag, vilket innebär att vissa individer, inte minst barn och unga, inte får tillräckligt bra stöd och hjälp. Det innebär också att samhällets resurser inte används på ett tillräckligt effektivt sätt och att det sociala brottsförebyggande arbetets möjligheter inte utnyttjas fullt ut. Regeringen har därför, som redovisas i kapitel fem, vidtagit en rad åtgärder för att utveckla det riktade arbetet och bidra till att det bedrivs systematiskt och med hög kvalitet. Det handlar bl.a. om att skärpa föräldransvaret, förbättra stödet till föräldrar och ge socialtjänsten nya och effektiva verktyg för att kunna sätta in insatser innan en problematisk utveckling eskalerat. Det är en omfattande omställning som fortsatt pågår, men som enligt regeringens bedömning redan har bidragit till att stärka det brottsförebyggande arbete som kan sägas utgöra en andra barriär mot brottsligheten. Samtidigt är regeringen medveten om att nya reformer kräver tid för att få fullt genomslag, och att det i vissa fall kan krävas grundläggande förändringar i organisationers kultur för att exempelvis ställa om en verksamhet från att vara alltför reaktiv till att bli proaktiv och fokusera på tidiga förebyggande insatser. Enligt regeringen ställer vidare de senaste årens utveckling med barn och unga som i allt högre utsträckning involveras och utnyttjas i kriminalitet genom sociala medier och andra digitala miljöer höga krav på verksamhetsutveckling och nya arbetssätt. Det är förändringar som kan vara svåra att genomföra, men som

inte desto mindre är mycket viktiga. Regeringen kommer därför följa utvecklingen noga på dessa områden.

När individer dras in i kriminalitet behöver samhället tydligt markera allvaret i detta och rättsväsendet upptäcka, utreda och lagföra de brott som begås. Ytterst har individen ansvar för sina egna handlingar. Att brott får konsekvenser inom ramen för rättsväsendet kan i sig också ha en brottsförebyggande effekt. Frihetsberövande påföljder innebär att individen under strafftiden är förhindrad att begå nya brott, och det är dessutom ett tillfälle som skapar förutsättningar för rehabilitering, behandling och utbildning. Brottsoffer och deras anhöriga och samhället i stort har mycket att vinna på att så många som möjligt lämnar kriminaliteten bakom sig. Regeringen genomför därför en omfattande omställning av det återfallsförebyggande arbetet, som sammantaget kan sägas utgöra en tredje barriär mot brottsligheten. Ett grundläggande syfte är att fler individer som är involverade i kriminalitet – såväl barn och unga som vuxna – ska nås av effektiva och kunskapsbaserade insatser som bidrar till att deras brottslighet upphör. I kapitel sex beskrivs det omfattande reformarbete som regeringen genomför när det bl.a. gäller den statliga och sociala barn- och ungdomsvården, arbetet med stöd till avhoppare och Kriminalvårdens övertagande av ansvaret för barn som dömts för mycket allvarliga brott. Det handlar om genomgripande förändringar av det återfallsförebyggande arbetet som är nödvändiga inte endast för att anpassa arbetet till de senaste årens samhällsutveckling, utan också för att i grunden ta tag i problem som funnits mycket längre än så, och som tidigare regeringar inte åtgärdat. Det är arbete som bl.a. har bäring på att säkerställa säkerheten och tryggheten för barn i samhällets vård, att individer i kriminalitet får insatser som faktiskt fungerar, att det gemensamma resurser används på ett kostnadseffektivt sätt och att oseriösa aktörer stängs ute. Det är enligt regeringen för tidigt att bedöma den sammantagna effekten av dessa genomgripande förändringar på det återfallsförebyggande området, som fortfarande pågår och i stora delar återstår att implementera. För att återupprätta tryggheten i Sverige vill regeringen dock betona vikten av att gamla ineffektiva mönster bryts och nya grepp införs i svensk kriminalpolitik och socialpolitik. Det är positivt att dessa systemförändringar nu har påbörjats och regeringen kommer noga följa utvecklingen framåt.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att positionerna för det sociala brottsförebyggande arbetet tydligt har flyttats fram på samtliga tre preventionsnivåer och att framsteg har uppnåtts inom alla områden i regeringens brottsförebyggande strategi Barriärer mot brott. En nödvändig omställning för att det sociala brottsförebyggande arbetet ska bli mer effektivt och bättre anpassat till dagens utmaningar är nu i full gång. Det omfattande arbete som regeringen har genomfört och påbörjat har bidragit till detta och regeringen bedömer att förutsättningarna för det sociala brottsförebyggande arbetet är tydligt bättre i dag än vid mandatperiodens början. Detta är ett arbete som behöver fortsätta att utvecklas i takt med att samhället och brottsligheten förändras. Regeringen kommer fortsatt att arbeta för att det brottsförebyggande arbetet, både den sociala och den situationella preventionen, bedrivs på ett effektivt sätt för att minska brottsligheten och öka tryggheten i Sverige.

3 Ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande åtgärder är en central del i samhällets samlade arbete mot brottslighet och otrygghet. Ett effektivt brottsförebyggande arbete förutsätter kunskap om den brottslighet som ska förebyggas och kompetens och förmåga att implementera och arbeta med metoder och insatser som fungerar. Allteftersom samhället och brottsligheten förändras behöver det brottsförebyggande arbetet också vara innovativt och anpassas till dagens utmaningar. Berörda myndigheter kan underlätta för den lokala nivån genom att sammanställa och sprida kunskap och ge stöd för att implementeringen av rekommenderade arbetssätt ska få genomslag. Brottsförebyggande arbete kan på kort sikt kräva investeringar, men i det längre perspektivet innebära besparingar både i ekonomiska termer och i lidande för brottsoffer och deras anhöriga. Ett effektivt brottsförebyggande arbete kräver också en ändamålsenlig samverkan mellan nationella myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv, civilsamhälle, akademi och enskilda. En sådan samverkan förutsätter i sin tur att de aktörer som kan bidra med insatser kan dela information med varandra på ett ändamålsenligt sätt.

Inriktningen för arbetet enligt strategin Barriärer mot brott

- Regeringen ska verka för att samhällets samlade brottsförebyggande arbete bedrivs på ett strukturerat, effektivt och långsiktigt hållbart sätt.
- Regeringen ska verka för att det brottsförebyggande arbetet på alla nivåer i så stor utsträckning som möjligt ska utgå från evidens och att kunskap om fungerande metoder fortsätter att utvecklas.
- Regeringen ska verka för att förutsättningarna att dela information ska vara tillräckliga för att ett effektivt brottsförebyggande arbete ska kunna bedrivas.

Regeringen har stärkt förutsättningarna för ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

3.1 Ökad kunskap om vad som fungerar

Regeringen har beslutat om en rad åtgärder för att främja utvecklingen av ett strukturerat, effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. För att det brottsförebyggande arbetet ska kunna bedrivas på ett systematiskt och långsiktigt hållbart sätt behövs ändamålsenliga strukturer för arbetet. Sedan den 1 juli 2023 har alla kommunerna ett lagstadgat ansvar att arbeta brottsförebyggande, vilket lägger grunden för ett strukturerat brottsförebyggande arbete i hela landet. Inför den nya lagstiftningen fick Brå och länsstyrelserna i uppdrag att bl.a. stödja implementeringen av den nya lagstiftningen (Ju2023/00472 m.fl. och Ju2023/00475). I augusti 2025 gav regeringen samma myndigheter i

uppdrag att fortsätta utveckla det nationella och regionala stödet i det brottsförebyggande arbetet (Ju2025/01724). Uppdraget innebär bl.a. att myndigheterna ska vidareutveckla det behovsanpassade och praktikinära stödet till kommunerna. Brå ska även utveckla den nationella samordningen av, stödet till och samarbetet med andra myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet. Brå har också i uppdrag att fördela medel till kommuner i enlighet med förordningen (2023:442) om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder.

För att bryta rekryteringen till de kriminella nätverken har regeringen gett ett antal myndigheter i uppdrag att inrätta en struktur och samverka inom ramen för denna för att motverka att barn och unga hamnar i grov kriminalitet och för att effektiva och ändamålsenliga åtgärder ska vidtas när barn och unga begår grova brott (Ju2023/02529). Uppdraget ska redovisas i december 2026 (Ju2025/00846 och Ju2026/01060).

För att öka kunskapen om brottsligheten och hur den kan motverkas och förebyggas har regeringen beslutat en rad ytterligare myndighetsuppdrag. Brå har bl.a. haft i uppdrag att studera flickors och kvinnors delaktighet och utsatthet i kriminella miljöer (myndighetens regleringsbrev för 2024) och att ta fram kunskap om utredningar där barn under 15 år misstänks för brott (Ju2023/02816). Brå och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har vidare fått i uppdrag att öka kunskapen om och föreslå åtgärder mot kriminella nätverks rekrytering av barn och unga online respektive påverkan på barn och unga i digitala miljöer (Ju2025/00155 och Ju2025/00157).

Även Barnombudsmannen har fått flera uppdrag på området, och ska bl.a. föra en kontinuerlig dialog med berörda myndigheter om hur barn kan skyddas från att utnyttjas i kriminella aktiviteter (S2023/02468). Barnombudsmannen har även haft i uppdrag att studera samband mellan barns och ungas erfarenheter under uppväxten, exempelvis utsatthet för eller bevittnande av våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, och risk för att senare involveras och utnyttjas i kriminalitet (S2024/01208). I maj 2025 fick Barnombudsmannen också fortsatt i uppdrag att ta fram fördjupad kunskap om sambandet mellan hedersrelaterat våld och förtryck och gängkriminalitet samt hur kriminella nätverk utnyttjar barn för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål (S2025/00979).

Myndigheten för delaktighet har på uppdrag av regeringen tagit fram stödmaterial för arbetet mot kriminellas rekrytering av barn och unga med funktionsnedsättning (S2025/00939). Materialet riktar sig till relevanta aktörer, t.ex. socialtjänsten, polisen och skolan. I uppdraget ingick också att ta fram ett stödmaterial riktat till barn och unga med funktionsnedsättning som befinner sig i eller riskerar att hamna i kriminella miljöer.

Skolverket har haft i uppdrag att kartlägga hur förskola, skola och fritidshem påverkas av kriminalitet i närområdet (U2024/02783). Skolverket har också haft i uppdrag att göra en kartläggning av brottsförebyggande arbete i ett nordiskt perspektiv (U2023/00931).

Regeringen har också gett flera myndigheter i uppdrag att följa upp ny lagstiftning. Skolverket har fått i uppdrag att i samråd med Polismyndigheten och Socialstyrelsen följa upp hur de nya bestämmelserna i skollagen om skyldighet att anmäla misstanke om brott

(se avsnitt 4.5) tillämpats av rektorerna och vilka eventuella konsekvenser anmälningsskyldigheten fått för Polismyndighetens och socialtjänstens verksamheter (U2025/01100). Regeringen har vidare gett Brå i uppdrag att undersöka vilka olika alternativ som finns för myndigheten att följa upp de polisanmälningar som görs med anledning av den nya bestämmelsen (myndighetens regleringsbrev för 2026).

Sådana kunskapsunderlag är viktiga för det fortsatta arbetet på alla nivåer.

3.2 Effektiva metoder och arbetssätt behöver användas i högre utsträckning

Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att bidra till att kunskapen om verk samma insatser och fungerande metoder används i praktiken. En central åtgärd i detta sammanhang är den nya socialtjänstlagen (2025:400) som trädde i kraft den 1 juli 2025. Den nya lagen innebär bl.a. att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och att socialtjänsten ska arbeta utifrån bästa tillgängliga kunskap, samt ett uttalat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden. Socialstyrelsen och flera andra myndigheter, däribland Brå, har fått i uppdrag att stödja kommunerna i omställningen till en mer förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst i enlighet med den nya lagen (S2025/00116). För att ge socialtjänsten bättre förutsättningar att arbeta kunskapsbaserat har regeringen också föreslagit en särskild reglering som utökar Socialstyrelsens möjligheter att behandla personuppgifter i socialdataregister (prop. 2025/26:165). En utveckling av den nationella statistiken möjliggör fördjupad uppföljning, analys och utvärdering av socialtjänstens insatser som på sikt kan bidra till ett mer effektivt förebyggande arbete mot brottslighet.

Brå och länsstyrelserna har, inom ramen för uppdragen att utveckla det nationella och regionala stödet i det brottsförebyggande arbetet som nämnts ovan, även fått i uppdrag att bidra till att utveckla, tillgängliggöra och sprida kunskap om effektiva och lovande åtgärder samt bidra till implementeringen av framtagna kunskaps- och metodstöd (Ju2023/00472, Ju2023/00475, Ju2025/01724).

Vidare har regeringen gett Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att förbättra förutsättningarna att använda effektiva insatser som förebygger kriminalitet hos barn och unga (S2025/01364). I uppdraget ingår bl.a. att analysera orsakerna till att kommunerna och regionerna inte i högre utsträckning använder evidensbaserade metoder, program och arbetssätt inom föräldraskapsstödet och för att motverka normbrytande beteende och återfall i brott hos barn och unga. Utifrån analysen ska myndigheterna lämna förslag på konkreta åtgärder för att kommuner och regioner i högre utsträckning ska använda sådana metoder.

Regeringen har därutöver inrättat en delegation för brottsförebyggande åtgärder på Socialdepartementet som bistår departementet med att utreda vissa brottsförebyggande frågor som faller under socialtjänstens ansvar (S2023/02342). Delegationen har initierat förstärkningsteam vid

Socialstyrelsen som stöttar kommuner i deras brottsförebyggande arbete med barn och unga. Från och med 2026 är verksamheten med förstärkningsteam permanent och för närvarande får ett tiotal kommuner sådant stöd. Delegationen har också, genom ett tilläggsdirektiv i juli 2024, fått i uppdrag att bl.a. analysera och utreda hur samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri kan stärkas i brottsförebyggande syfte.

Regeringen gav 2023 en utredare i uppdrag att göra en helhetsöversyn av socionomutbildningen, i syfte att kriminalitet bland barn och ungdomar ska bli ett obligatoriskt utbildningsmoment. Uppdraget utvidgades 2024 till att överväga om examensmålen behöver anpassas efter dagens samhällsutmaningar och kompetensbehov. Baserat på förslagen i betänkandet (SOU 2025:27), som redovisades i mars 2025, har regeringen beslutat att reformera socionomutbildningen. Det handlar bl.a. om att studenten ska visa kunskap om och förståelse för hur social utsatthet, socialt nedbrytande beteende och ungdomsbrottslighet kan förebyggas och hur återfall i brott kan motverkas. Det handlar även om att stärka juridikens ställning, att stärka kunskapen om olika gruppers och brottsoffers särskilda behov och att tydliggöra kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck samt våld mot personer som riskerar att hamna i utsatta situationer.

3.3 Tydligt bättre förutsättningar att dela information

Regeringen har också vidtagit flera kraftfulla åtgärder för att förbättra möjligheterna att utbyta information i arbetet mot brottsligheten. Den 1 april 2025 trädde en ny lag i kraft som innebär en skyldighet för ett antal statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa andra att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter som dessa behöver för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott. Polismyndigheten hade under våren 2025 i uppdrag av regeringen att i samråd med skolhuvudmän och Skolverket ta fram stöd till skolor inför tillämpningen av den nya lagstiftningen (Ju2025/01348).

På regeringens initiativ trädde också en ny sekretessbrytande bestämmelse i kraft i december 2025 som innebär att myndigheter får utbyta sekretessbelagda uppgifter om det behövs för att bl.a. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Med anledning av den nya bestämmelsen gav regeringen i september 2025 Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser för socialtjänsten och verksamheter enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (S2025/01634 (delvis)). Insatserna ska förbättra samverkan och ge genomslag för den nya sekretessbrytande bestämmelsen.

Regeringen har också i mars 2026 beslutat en proposition om uppgiftslämnande mellan skolor i brottsförebyggande syfte (prop. 2025/26:192). Förslagen innebär bl.a. en ny skyldighet för avlämnande skolenhet att lämna uppgifter som rör eleven till mottagande skolenhet när en elev byter skolform eller byter skolenhet inom en skolform, om det på grund av konkreta omständigheter finns risk för att eleven kommer att

begå eller utsättas för brott. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Regeringen har i mars 2026 även beslutat propositionen Offentlighetsprincipen med lättnadsregler för enskilda mindre huvudmän i skolväsendet (prop. 2025/26:191). I den lämnas förslag som innebär att enskilda huvudmän inom skolväsendet ska jämföras med myndigheter vid tillämpning av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Det innebär att den sekretessbrytande bestämmelse som trädde i kraft den 1 december 2025 som tillåter att myndigheter utbyter sekretessbelagda uppgifter om det behövs för att bl.a. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet också kan tillämpas i förhållande till fristående skolor. Det skulle exempelvis kunna handla om att polisen överlämnar uppgifter till en fristående skola. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Regeringen har också i maj 2026, mot bakgrund av regeländringarna ovan, gett Skolverket i uppdrag att bl.a. stödja huvudmän och skolverksamheter i tillämpningen av nya regler om uppgiftsskyldighet och informationsutbyte mellan skola, socialtjänst och brottsbekämpande myndigheter samt vid övergång mellan skolformer och vid byte av skolenhet (U2026/00991).

4 En första barriär mot brottsligheten – ett brett förebyggande arbete

En stark välfärd lägger grunden för ett tryggt Sverige. En skola av hög kvalitet, goda uppväxtvillkor och en god folkhälsa bidrar till att minska risken för kriminalitet och otrygghet. En central utgångspunkt för vår gemensamma välfärd är också arbete och företagande, och den som kan arbeta ska därför arbeta. Sverige ska även ha en restriktiv och långsiktigt hållbar migrationspolitik som motverkar utanförskap och kriminalitet och möjliggör en förbättrad integration. För att minska brottsligheten och öka tryggheten behövs även ett brett främjande och förebyggande arbete som omfattar stora delar av samhället. Sådana breda förebyggande insatser behöver bedrivas i hela landet, och är särskilt angelägna i områden där utanförskapet är stort och som präglas av ekonomisk och social utsatthet och kriminalitet i närområdet. Regeringen bedriver ett omfattande arbete för att stärka och utveckla det breda förebyggande arbetet. Detta inkluderar en mängd åtgärder inom en rad områden, varför endast ett urval ryms inom ramen för denna skrivelse. Sammantaget kan det breda förebyggande arbetet utgöra en första barriär mot brottsligheten.

- Regeringen ska verka för att motverka passivitet och utanförskap genom tydliga incitament för arbete och företagsamhet.
- Regeringen ska verka för fler utvisningar av utlänningar som begår brott samt för att personer som saknar laglig rätt att vistas i Sverige ska lämna landet.
- Regeringen ska verka för att tryggheten ökar och motståndskraften mot kriminalitet stärks i utsatta områden.
- Regeringen ska verka för att aktörer inom folkhälsoområdet respektive hälso- och sjukvården i högre utsträckning ska delta i det brottsförebyggande arbetet.
- Regeringen ska verka för att skolan ska ha en tydlig och självklar roll i det brottsförebyggande arbetet.
- Regeringen ska verka för ett ökat fokus på våldsförebyggande åtgärder på alla samhällsnivåer.
- Regeringen ska fortsatt verka för att ANDTS-arbetet utvecklas och blir mer kunskapsbaserat i hela landet.
- Regeringen ska verka för att skapa goda förutsättningar för civilsamhället inklusive idrottsrörelsen att genom sina verksamheter och gemenskaper vara en del i ett brett förebyggande arbete.

Regeringens åtgärder för att förstärka och utveckla det breda förebyggande arbetet

4.1 En tydlig arbetslinje motverkar utanförskap

Som nämnts ovan är arbete och företagande grunden för vår välfärd. Enligt regeringen är det därför centralt att arbete ska löna sig bättre än bidrag och att arbetsföra som saknar sysselsättning ska ha tydliga incitament att komma i arbete. Det handlar inte bara om att finansiera välfärdsystemen, infrastruktur och andra gemensamma investeringar i samhället utan också om att arbete innebär ökad delaktighet och möjligheter för den enskilde samt ger barn och unga vuxna förebilder. Regeringen genomför därför en omfattande bidragsreform för att göra det mer lönsamt att gå från bidrag till arbete. Det handlar bl.a. om ett aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd för att få en meningsfull sysselsättning, motverka utanförskap och närma sig egen försörjning (prop. 2025/26:207), ett bidragstak för att det ska löna sig bättre att arbeta i stället för att leva på bidrag (prop. 2025/26:201) samt en stegvis kvalificering till välfärden (prop. 2025/26:136).

Enligt regeringen behöver även de krav som ställs för att få tillgång till den svenska socialförsäkringen höjas för personer som bosätter sig i Sverige. Regeringen har därför föreslagit nya regler om krav på kvalificering genom tid eller arbete för att ta del av vissa bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner (prop. 2025/26:136). Kvalificeringen kan uppfyllas genom att man har bott i Sverige under fem

år, inom en ramtid om femton år, eller genom arbete, ett snabbspår som kan nås genom två olika inkomstnivåer. Syftet är att stärka arbetslinjen, bryta utanförskapet och minska risken för långvarigt bidragsberoende. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

I mars 2026 beslutade regeringen en proposition med förslag om en bidragsspärr och sanktionsavgift i socialförsäkringen i syfte att motverka felaktiga utbetalningar och skydda socialförsäkringen (prop. 2025/26:210). Förslagen föreslås träda i kraft i juli 2026 och bidrar till att samhällets reaktion kommer snabbare och i fler fall än i dag när någon tillskansar sig ersättning felaktigt och att förutsättningarna att förebygga brott och felaktiga utbetalningar stärks.

I budgetpropositionen för 2026 presenterade regeringen vidare en rad satsningar för att bekämpa arbetslösheten och bryta lågkonjunkturen. Det handlar bl.a. om att stärka hushållens ekonomi genom sänkt skatt på arbete, sänkt elskatt och sänkt förskoleavgift. Regeringen har även avsatt medel som bl.a. ska gå till fler yrkesutbildningar för att motverka arbetslöshet och för att möta arbetslivets behov av kompetens.

4.2 En fortsatt restriktiv migrationspolitik

Utmaningar med arbetslöshet och bidragsberoende är tätt förknippade med att det i Sverige länge har förts en oansvarig migrationspolitik. En omfattande invandring och en otillräcklig integration har även bidragit till utanförskap och kriminalitet. Regeringen lägger därför om migrationspolitiken och vidtar kraftfulla åtgärder för att bryta utvecklingen. Exempelvis har en särskild utredare haft i uppdrag att göra en översyn av utlänningslagstiftningen i syfte att bl.a. öka möjligheterna att neka och återkalla uppehållstillstånd på grund av brister i levnadssätt (SOU 2025:33). I april 2026 lämnade regeringen förslag till riksdagen som bl.a. innebär att fler uppehållstillstånd ska kunna nekas och återkallas på grund av bristande vandel (prop. 2025/26:264). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 13 juli 2026.

Vidare har regeringen låtit en utredare se över regelverket om utvisning på grund av brott i syfte att möjliggöra fler utvisningar av utlänningar som begår brott (SOU 2025:54). I april 2026 lämnade regeringen förslag till riksdagen som bl.a. innebär att brott ska vara utvisningsgrundande i högre utsträckning än i dag och att åklagare ska vara skyldiga att yrka på utvisning när brottsligheten är utvisningsgrundande (prop. 2025/26:235). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2026.

I mars 2026 lämnade regeringen vidare förslag till riksdagen om skärpta krav för svenskt medborgarskap (prop. 2025/26:175). I propositionen föreslås skärpta krav på hemvist, krav på självförsörjning, krav på tillräckliga kunskaper i svenska och om det svenska samhället samt krav på ett skötsamt och hederligt levnadssätt. Riksdagen beslutade den 29 april i enlighet med regeringens förslag och lagändringarna kommer i huvudsak träda i kraft den 6 juni 2026.

Vidare har en särskild utredare på regeringens uppdrag lämnat förslag om att det svenska medborgarskapet ska kunna återkallas i vissa fall (SOU 2026:21). Förslagen innebär bl.a. att ett svenskt medborgarskap ska kunna

återkallas från den som också är medborgare i en annan stat och som är dömd för vissa brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2028. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Regeringen genomför också åtgärder för att återvandringen ska öka, bl.a. genom ett kraftigt höjt återvandringsbidrag för personer med uppehållstillstånd. Det kan handla om personer som av olika skäl inte lyckats bli en del av den svenska gemenskapen och vill återvändra till hemlandet. Regeringen har också tillsatt en nationell samordnare för arbetet med frivillig återvandring (dir. 2025:56).

Regeringen har också mottagit förslag som bl.a. syftar till att göra regelverket kring anhöriginvandring mer restriktivt och i linje med EU-rättens miniminivåer och Sveriges internationella åtaganden (SOU 2025:95).

Den 1 mars 2025 trädde även ny lagstiftning i kraft som innebär att alla asylsökande som huvudregel ska bo på Migrationsverkets boenden i stället för att ordna boende på egen hand (prop. 2024/25:49).

4.3 Ökad trygghet och delaktighet i utanförskapsområdena

Utanförskapet i Sverige har vuxit under lång tid och de negativa konsekvenserna är särskilt tydliga i vissa geografiska områden. En fördjupad analys som Statistiska centralbyrån och Boverket har genomfört på uppdrag av regeringen visar att 179 områden i 67 kommuner har så stora utmaningar med skolresultat, svag arbetsmarknadsetablering, bidragsberoende, trångboddhet, kriminalitet och lågt demokratiskt deltagande att utanförskapet är att beteckna som stort (SCB, Slutrapport regeringsuppdrag 2024:2). I dessa områden bor cirka 700 000 personer, varav ungefär 165 000 är barn och mer än hälften är utrikes födda. För att lyfta dessa områden krävs – utöver att säkerställa en ansvarsfull, restriktiv och långsiktigt hållbar migrationspolitik och en förbättrad integration – även riktade åtgärder för att minska det utanförskap som kan utgöra en grogrund för kriminalitet och otrygghet.

Sedan regeringen tillträdde har arbetet mot utanförskap fått en ny inriktning, med ökat fokus på att lyfta områden där utanförskapet är stort. Problematiken i dessa områden är mångfacetterad och berör flera politikområden och myndigheter. Regeringen har i regleringsbrevet för 2026 gett Skolverket, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att följa utvecklingen i områden där utanförskapet är stort samt analysera på vilket sätt myndigheternas arbete mot utanförskap kan stärkas. Regeringen har också, i regleringsbrevet för 2026, gett länsstyrelserna i uppdrag att analysera och redovisa i vilka avseenden deras verksamhet kan påverka utvecklingen i områden där utanförskapet är stort. Vidare har Boverket sedan flera år ett regleringsbrevsuppdrag att tillgängliggöra områdesspecifik statistik med betydelse för arbetet mot utanförskap, bidra till kunskaps- och erfarenhetsutbyten och årligen redovisa en analys av utvecklingen i områden där utanförskapet är stort.

Regeringen har därtill vidtagit ett flertal övriga åtgärder för att minska utanförskapet. I april 2024 utsåg regeringen en nationell samordnare för arbetet mot utanförskap med uppdrag att kartlägga det lokala arbetet mot utanförskap och stärka kommunernas förutsättningar för arbete i områden där utanförskapet är stort. Slutbetänkandet innehåller ett flertal bedömningar om åtgärder som kan förebygga och motverka utanförskap, med särskilt fokus på barn och unga (SOU 2025:76).

I juli 2025 tillsatte regeringen också en utredning om parallella samhällsstrukturer, i syfte att få ett fördjupat kunskapsunderlag som kan bidra till regeringens arbete för att bekämpa parallella samhällsstrukturer, förbättra integrationen och minska utanförskapet i Sverige, bl.a. genom att belysa brister i befintliga regelverk och lämna förslag på hur arbetet mot parallella samhällsstrukturer kan stärkas (dir. 2025:68).

Regeringen har ett särskilt fokus på barn och unga och har vidtagit flera riktade åtgärder för att öka deras trygghet och livschanser. Bland annat infördes fritidskortet i september 2025, som är ett stöd som ska främja barns och ungas förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (prop. 2024/25:157). Regeringen har för 2026 avsatt 792 miljoner kronor för ändamålet i budgetpropositionen för 2026. Barn och unga som bor i hushåll med preliminärt bostadsbidrag har rätt till det särskilda fritidskortet om 2 500 kronor per år. Hushåll med bostadsbidrag är överrepresenterade i utanförskapsområden. Regeringen avsätter även tillfälliga medel till simundervisning och andra riktade insatser för att öka simkunnigheten i vissa utanförskapsområden (S2026/00005, S2026/00148), och har avsatt riktade permanenta medel för att utveckla idrottsverksamhet i utsatta områden (S2023/00561), samt genomför en satsning för att öka möjligheterna till friluftsliv i områden där utanförskapet är stort (S2026/00160).

I mars 2026 gav regeringen Barnombudsmannen i uppdrag att öka kunskapen om barns och ungas uppväxtvillkor i områden där utanförskapet är stort och lämna förslag på lämpliga och konkreta åtgärder som kan förbättra barns och ungas levnadsvillkor och stärka barns rättigheter och friheter i utanförskapsområden (A2026/00292). Sådan kunskap är viktig för att öka träffsäkerheten och långsiktigheten i regeringens och andra aktörers insatser. Regeringen har också i budgetpropositionen för 2026 avsatt medel för en studie som belyser hur barn och unga påverkas av släktbaserade kriminella nätverk.

Vidare har regeringen under mandatperioden förstärkt statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer 2023–2025, för att unga i hela landet ska ha möjlighet till självständig organisering, få inflytande i demokratin och vara delaktiga i samhällsbygget. Regeringen har också avsatt medel för att skapa jobb och sommarjobb för ungdomar (A2023/00953 m.fl.) samt för att stödja kvinnors och flickors organisering, särskilt i områden med socioekonomiska utmaningar (A2023/00515).

Kvinnors delaktighet i samhällslivet är viktigt för såväl kvinnorna själva som för barn och unga som växer upp i områden där utanförskapet är stort. För att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden har regeringen gett flera myndigheter i uppdrag att bl.a. förbättra samverkan och öka kunskapsöverföringen mellan myndigheter och kommunala, regionala och andra aktörer (A2023/00923). Regeringen har även gjort en

överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om en treårig satsning på öppen förskola för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden (A2023/00122).

Skr. 2025/26:272

4.4 Hälsa- och sjukvårdens insatser är viktiga för det brottsförebyggande arbetet

I såväl utanförskapsområden som i andra delar av landet är arbetet för en stärkt folkhälsa och en god och tillgänglig hälso- och sjukvård en viktig del i det bredare förebyggande arbetet. Det finns en tydlig koppling mellan ojämlikhet i hälsa, socialt och ekonomiskt utanförskap, högre risk att utsättas för brott och upplevd otrygghet. Det folkhälsopolitiska arbetet kan därför bidra till det brottsförebyggande arbetet, inte minst genom att skapa förutsättningar för en god och jämlik psykisk och fysisk hälsa i hela befolkningen. Hälso- och sjukvården och tandvården kan också bidra i det brottsförebyggande arbetet genom att upptäcka och anmäla oro för barn, unga och vuxna som utsätts för våld eller på annat sätt far illa, samt genom vård och behandling av individer som begår brott eller riskerar att dras in i kriminalitet och som exempelvis uppvisar normbrytande beteende eller har en psykiatrisk problematik. Hälso- och sjukvården behöver också ha beredskap och kunskap i mötet med såväl individer som utsatts för brott som individer som själva är involverade i kriminalitet.

Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att involvera hälso- och sjukvården på samtliga preventionsnivåer i det brottsförebyggande arbetet. I juni 2025 fick Socialstyrelsen, genom en ändring i myndighetens regleringsbrev och inom ramen för ett pågående uppdrag att kartlägga hur socialtjänsten och hälso- och sjukvården verkar för att upptäcka våldsutsatthet, i uppdrag att undersöka och bedöma behovet av att förtydliga och utöka befintliga rekommendationer kring att systematiskt fråga om våld. Socialstyrelsen har också på uppdrag av regeringen tagit fram ett stöd till hälso- och sjukvården och tandvården vid möte med individer involverade i eller drabbade av kriminella nätverk eller andra våldsbejakande miljöer (S2023/02981). I stödet finns bl.a. rekommendationer som avser bemötande av personer med ett utåtagerande eller aggressivt beteende. I stödet anges också att hälso- och sjukvården behöver bli en mer aktiv och närvarande part i samverkan på både strategisk och operativ nivå samt att särskild uppmärksamhet bör riktas mot barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt trotssyndrom eller uppförandestörning.

Vidare har Socialstyrelsen även i uppdrag att stödja och stimulera barnhälsovårdens förebyggande arbete med hembesöksprogram (S2023/01608). Inom ramen för uppdraget ska myndigheten stödja regioner och kommuner att utveckla eller införa hembesöksprogram för att på så sätt bidra till att främja fysisk, psykisk och social hälsa men även till att förebygga och upptäcka våld. I uppdraget ingår även att utreda förutsättningarna för och föreslå hur barns språkkunskaper och språkutveckling i det svenska språket kan följas upp av barnhälsovården vilket ses som en viktig förutsättning för barnets integration i det svenska samhället och för att klara skolan. Uppdraget pågår t.o.m. 2027.

Socialstyrelsen fördelar även medel för utökade hembesöksprogram inom områden med socioekonomiska utmaningar med stöd av förordningen (2025:74) om statsbidrag till kommuner och regioner för utökade hembesöksprogram via barnhälsovården.

På uppdrag av regeringen och tillsammans med ett antal andra myndigheter arbetar Socialstyrelsen även med att senast i augusti 2026 färdigställa ett nationellt hälsoprogram för barn och unga (S2023/02379). Det nationella hälsoprogrammet syftar till att skapa en sammanhållen barn- och ungdomshälsovård för barn och unga i åldern 0–20 år med ett större fokus på förebyggande och hälsofrämjandet arbete.

I regeringsuppdragen om en samverkansstruktur för arbete med barn och unga i organiserad brottslighet, som även nämns i avsnitt 3.1, lyfts behovet av att hälso- och sjukvårdssektorn deltar i arbetet och Socialstyrelsen har inom ramen för uppdraget ett utpekat ansvar att ge vägledning, stödja och främja en förbättrad samverkan mellan regioner och kommuner avseende målgruppen (Ju2023/02529, Ju2025/00846).

Regeringen har också vidtagit flera åtgärder för att stärka och utveckla arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention. I januari 2025 beslutades en nationell strategi för arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention för de kommande tio åren som bl.a. syftar till att främja en god och jämlik psykisk hälsa i hela befolkningen (skr. 2024/25:77). För att utveckla arbetet har regeringen gett 27 myndigheter i uppdrag att samordna, stödja och följa upp genomförandet av den nationella strategin (S2025/00016).

Vidare har regeringen ingått årliga överenskommelser med SKR om strategiska insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2025/00159, S2025/02060), för vilka regeringen har avsatt ca 1,6 miljarder kronor under 2025 och ca 1,3 miljarder kronor under 2026. Genom överenskommelsen ska arbetet i kommuner och regioner utvecklas för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt förbättra livsvillkoren för personer med psykisk ohälsa. För att stödja regionernas strategiska arbete med att öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) ingick staten och SKR en tvåårig överenskommelse i februari 2025 (S2025/00394). Insatserna inom ramen för överenskommelsen ska stärka effektivitet, produktivitet och kapacitet inom BUP. Överenskommelsen omfattar även utveckling av omhändertagandet av barn och unga i första linjen/primärvården. Regeringen har avsatt 1 miljard kronor under 2026 för satsningen, och avsatte motsvarande belopp även under 2025.

Regeringen har därutöver gett Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra fortsatta insatser för att utveckla arbetet med nationella utvecklingsteam (S2025/00657), inbegripet att stötta regionerna i arbetet med att underlätta övergången mellan barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri (S2025/01181). Målsättningen med utvecklingsteamerna är att stödja regioner och verksamheter i arbetet med att öka tillgängligheten och skapa förutsättningar för stärkt kvalitet och effektivitet i den barn- och ungdomspsykiatriska vården.

Regeringen har vidare gett Statens institutionsstyrelse (SiS) och Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för att förbättra vården för barn och unga som vårdas på SiS och som har stora behov av psykiatrisk vård (S2024/02037). Myndigheterna har även fått i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra tillgången till hälso- och

sjukvård och tandvård för hela målgruppen barn och unga som vårdas på SiS särskilda ungdomshem (S2025/01324). Skr. 2025/26:272

Regeringen har även beslutat om ett uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga förekomsten av rekrytering till kriminella nätverk bland personer som får stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Det handlar exempelvis om personer som bor i bostad med särskild service för barn, ungdomar eller vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna, som kan vara särskilt sårbara att utnyttjas för kriminalitet.

Vidare sjösatte regeringen i oktober 2024 en långsiktig satsning för att stärka sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) med fokus på att nå ut i områden där utanförskapet är stort. För att jämna ut hälsoklyftor och skapa lika förutsättningar för hela befolkningen fick Folkhälsomyndigheten tillsammans med tio andra myndigheter i uppdrag att stärka och främja SRHR. Åtgärderna ska inriktas på de utmaningar som kan uppstå i områden där utanförskapet är stort och som t.ex. kan inskränka människors sexualitet eller deras rätt att välja partner.

4.5 Skolan är en central aktör i det förebyggande arbetet

Förskolans och skolans betydelse för barns och ungas framtid kan inte överskattas. Förskolan främjar språkutveckling, social förmåga och förbereder för skolan och en fullgjord skolgång kan vara en stark skyddsfaktor mot kriminalitet och annat utanförskap senare i livet. Förskolan och skolan är också viktiga arenor för att påverka barns och ungas normer och moralbildning, exempelvis genom tydliga ordningsregler som motverkar mobbning, kränkningar och kriminalitet. Förskolan och skolan kan också upptäcka, uppmärksamma och anmäla oro kring barn och unga som far illa och tillsammans med socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård genomföra stödinsatser för barnet och dess familj. Skolan är dessutom en plats där barn, unga och skolpersonal kan utsättas för brott vilket behöver förebyggas med såväl sociala som situationella åtgärder.

Regeringen har flyttat fram positionerna för skolans brottsförebyggande arbete. Från den 1 juli 2025 gäller ett nytt kapitel om skolans säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte i skollagen (2010:800) som bl.a. innebär att alla brott som kan misstänkas ha begåtts av en elev ska anmälas till Polismyndigheten om inte övervägande skäl talar emot det. De nya bestämmelserna innebär också att skolhuvudmännen ska säkerställa att obehöriga personer inte ges tillträde till förskole- eller skolområdet när verksamheten pågår samt en möjlighet att undersöka elevs väskor och andra föremål för att begränsa risken för brott, ordningsstörningar eller kränkningar eller för att upprätthålla säkerheten. Vidare ska alla förskolor och skolor ha beredskap att hantera en allvarlig våldssituation eller hot om en allvarlig våldssituation. Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att ta fram stödmaterial om säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte (U2025/01100). Som nämns i avsnitt 3.3 har regeringen också beslutat om flera åtgärder för att förbättra möjligheterna

att dela information i brottsförebyggande syfte bl.a. mellan skola, socialtjänst och polis.

Regeringen har därutöver vidtagit en rad ytterligare åtgärder. I juni 2025 beslutade regeringen om ett tillägg i samtliga läroplaner som förtydligar att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för att lagar och andra föreskrifter som gäller i samhället ska följas, och som började tillämpas höstterminen 2025. I april 2026 beslutade regeringen också att ge Skolverket i uppdrag att ta fram ett praktiktäna kunskaps- och metodstöd om att förmedla och förankra respekt för lagar och andra föreskrifter (U2026/00776).

Vidare beslutade regeringen i mars 2026 en proposition om ändringar i skollagen som syftar till att åstadkomma bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan genom flera samverkande åtgärder (prop. 2025/26:193). De föreslagna ändringarna berör bl.a. utökade befogenheter för rektorer och lärare, bestämmelser om en mobilfri skola, förlängda tidsramar för vissa disciplinära åtgärder samt införandet av möjligheten att neka elever som allvarligt hotar säkerheten och tryggheten på skolan tillträde till skolenheten. I april 2026 gav regeringen Skolverket i uppdrag att med utgångspunkt i propositionen ta fram stöd när det gäller arbetet med skolregler, konsekvensplaner samt förväntansdokument (U2026/00874).

Regeringen har också beslutat om en satsning för att underlätta för fler akutskolor med utbildad personal, där elever vid behov kan placeras tillfälligt enligt skollagens bestämmelser om disciplinära åtgärder för att säkerställa tryggheten och studieron i skolan (prop. 2022/23:1).

Regeringen har även beslutat om en satsning på fler speciallärare och skolsociala team (prop. 2022/23:1 utg.omr. 16) samt gett Socialstyrelsen och Skolverket i uppdrag att stödja, kartlägga och följa upp skolsociala team (U2023/01277 och S2025/02169).

Därutöver har regeringen tillsatt en särskild utredare som ska lämna förslag på åtgärder som syftar till att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet (dir. 2025:31). Skolverket har också fått i uppdrag att kartlägga och analysera förskolors, skolors och huvudmäns arbete med att förebygga, upptäcka och åtgärda mäns våld mot kvinnor, inklusive våld i ungas relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (U2024/00459). I uppdraget ingår att föreslå en struktur för samordning av arbetet. Vidare har Skolinspektionen haft i uppdrag att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I uppdraget ingick också att beakta skolornas arbete med att bl.a. förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, t.ex. rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck (U2023/02133).

Som nämns i avsnitt 1.2 ovan har även flera åtgärder vidtagits som avser situationell prevention i skolan. Regeringen har bl.a. avsatt 300 miljoner kronor per år för 2025 och 2026 för ett statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder i skolan samt i juni 2025 gett Skolverket och Brå, genom en ändring i myndigheternas regleringsbrev, i uppdrag att ta fram och sprida evidensbaserat och praktiktäna kunskaps- och metodstöd när det gäller hur skolväsendet kan arbeta med situationell brottsprevention.

Regeringen har också i april 2026 gett Skolverket, Brå och Socialstyrelsen i uppdrag, genom en ändring i myndigheternas

regleringsbrev, att gemensamt ta fram ett sammanhållet, behovsanpassat och praktisknära kunskaps- och metodstöd för brottsförebyggande arbete i skolväsendet. Uppdraget ska samordnas med tidigare nämnda uppdrag om situationell brottsprevention.

Skr. 2025/26:272

4.6 Våldsförebyggande insatser – en viktig del i det bredare brottsförebyggande arbetet

För att förebygga såväl våld i kriminella miljöer som våld mot barn, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck behövs både ett brett våldsförebyggande arbete och riktade insatser för de som drabbats av våld och de som utsätter andra för våld. För att uppnå detta, på ett effektivt sätt och utan att skapa parallella strukturer som försvårar arbetet, behöver det våldsförebyggande arbetet integreras i och samordnas med det bredare brottsförebyggande arbetet.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att utveckla det våldsförebyggande arbetet. I regleringsbrevet för 2026 har Jämställdhetsmyndigheten och Brå fått i uppdrag att sammanställa och beskriva kunskapsläget i Sverige gällande kopplingar mellan erfarenheter av våldsutsatthet i barndomen och att senare involveras och utnyttjas i kriminalitet. Uppdraget omfattar alla former av våld mot barn, inklusive sexuell exploatering, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Särskilt fokus ska läggas på gängrelaterade miljöer. Jämställdhetsmyndigheten har också fått i uppdrag att översätta, anpassa, förvalta och sprida det evidensbaserade våldsförebyggande programmet 'Dating Matters' som riktar sig till skolungdomar i syfte att förebygga och bekämpa våld i ungas relationer (A2022/00840, A2024/00844). Detta har resulterat i den svenska versionen Relationskompassen, som under 2025 och 2026 ska vidareutvecklas i samarbete med ett antal kommuner för att sedan spridas i större skala. Jämställdhetsmyndigheten har därutöver i uppdrag att stärka det våldsförebyggande arbetet och fördela statsbidrag för att främja utvecklingen av evidensbaserade insatser i enlighet med förordningen (2022:722) om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete.

Samhället behöver också kraftsamla och arbeta mer offensivt mot hedersrelaterat våld och förtryck. Därför har regeringen infört ett nytt, sjunde jämställdhetspolitiskt delmål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet att leva sitt liv utan att begränsas av kollektivt grundade hedersnormer. I april 2026 beslutade regeringen även om en ny tioårig nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, utnyttjande i prostitution och människohandel samt hedersrelaterat våld och förtryck (skr. 2025/26:245). Därtill har regeringen tagit fram en handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck, för att stärka samhällets förmåga att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck (A2026/00606). Regeringen avser även att under 2026 ta fram en handlingsplan mot prostitution och människohandel (prop. 2025/26:1 utg.omr. 13).

Från och med den 1 januari 2026 har Jämställdhetsmyndigheten tagit över vissa uppgifter som Länsstyrelsen i Östergötlands län tidigare ansvarade för. Det handlar bl.a. om att myndigheten regelbundet ska undersöka omfattningen av och ta fram och sprida kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. I regleringsbrevet för 2026 har Jämställdhetsmyndigheten, i samverkan med Barnombudsmannen och länsstyrelserna, även fått i uppdrag att inventera och vid behov uppdatera befintligt utbildningsutbud riktat till yrkesverksamma om hedersrelaterat våld och förtryck (A2025/01258). Myndigheterna ska också genomföra informationssatsningar riktade till yrkesverksamma och allmänheten om hedersrelaterat våld och förtryck samt ta fram och sprida en uppdaterad myndighetsgemensam vägledning om hedersrelaterad brottslighet.

Vidare fick Socialstyrelsen i regleringsbrevet för 2024 i uppdrag att främja systematisk uppföljning av socialtjänstens arbete med våldsutsatta, inklusive individer som har utsatts för hedersrelaterat våld. Uppdraget inkluderar stöd till socialtjänsten att vid nätverksplaceringar motverka att barn utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck samt att uppmärksamma syskons våldsutsatthet. I juni 2024 fattade regeringen även beslut om att ge Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården och Socialstyrelsen i uppdrag att stärka samverkan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive där barn är involverade (Ju2024/01453).

Regeringen arbetar även aktivt för att förhindra att barn förs bort mot sin vilja. Regeringen har därför utvidgat utreseförbudet i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), för att skydda barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck (prop. 2023/24:72). I mars 2026 lämnade regeringen också förslag till riksdagen som bl.a. innebär att brottet vilseledande till äktenskapsresa byter namn till äktenskapsresebrott och att det straffbara området för detta brott och för äktenskapstvång utvidgas samtidigt som straffen skärps (prop. 2025/26:213). I förslaget ingår även att ett nytt brott, äktenskapsresebrott mot barn, införs och att hemliga tvångsmedel ska kunna användas i utredningar om äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2026.

Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten har också haft i uppdrag att förebygga och förhindra skadliga utlandsvistelser, bl.a. genom att ta fram och sprida kunskap om det nya regelverket om utreseförbud till yrkesverksamma som möter personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck (S2024/00721 och A2021/02051).

I Regeringskansliet pågår även arbete med att ta fram en nationell strategi och en konkret handlingsplan för att förebygga och bekämpa våld mot barn.

4.7 En restriktiv narkotikapolitik och ett effektivt förebyggande arbete

Skadligt bruk och beroende av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar innebär ett stort lidande för enskilda och deras anhöriga. Det

innebär även omfattande kostnader för samhället. Handeln med narkotika är också en central motor i den organiserade brottsligheten och en bidragande orsak till konflikter, skjutvapenvåld och sprängningar i kriminella miljöer. Denna problematik behöver motverkas med brottsbekämpande, utbudsbegränsande och förebyggande åtgärder och de individer som har ett skadligt bruk eller beroende behöver en god och tillgänglig vård och omsorg. Särskilda insatser behöver också genomföras för att förebygga att barn och unga använder och på andra sätt hanterar narkotika.

Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder på området. I juni 2025 gav regeringen Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten i uppdrag att tillsammans med sju andra nationella myndigheter ta fram en myndighetsgemensam plan för bättre beroendevård och stärkt förebyggande arbete (S2025/01284). Planen ska stärka insatserna till personer med skadligt bruk och beroende och samsjuklighet och även stödja arbetet med förebyggande och tidiga insatser med fokus på barn och unga.

I april 2026 beslutade regeringen propositionen En mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk eller beroende och andra psykiatriska tillstånd (prop. 2025/26:251). Förslagen innebär bl.a. att regionerna ska organisera vården till personer med skadligt bruk och beroende så att den ges samordnat med annan psykiatrisk vård. Det införs också en ny lag om en samordnad vård- och stödverksamhet för personer med särskilda behov av samordnade hälso- och sjukvårdsinsatser och socialtjänstinsatser under längre tid på grund av en psykisk funktionsnedsättning. Lagändringarna och den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2027. Regeringen har i februari 2026 gett Socialstyrelsen i uppdrag att stödja genomförandet av reformen och förändringarna som aviseras i propositionen, bl.a. genom att utforma kunskapsstöd, ta fram utbildningsmaterial samt ge stöd till huvudmän, vård- och omsorgsgivare, hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänstpersonal inför och under reformens genomförande (S2026/00382).

Socialstyrelsen har också i uppdrag att förebygga våldsutsatthet och våldsutövande bland vuxna och barn vid skadligt bruk och beroende i nära relationer (S2025/01181).

Regeringen har även beslutat om flera uppdrag till Läkemedelsverket i syfte att motverka organiserad brottslighet inom läkemedelsområdet, exempelvis ett uppdrag gällande olaglig handel med läkemedel över internet (S2024/01953). Inom ramen för uppdraget har Läkemedelsverket genomfört en informationskampanj riktad till allmänheten om riskerna med att köpa olagliga läkemedel på internet samt lämnat förslag på åtgärder och författningsändringar som kan motverka köp av läkemedel, inklusive narkotiska läkemedel, utanför den legala handeln.

Vidare bereds i Regeringskansliet fortsatt vissa förslag från betänkandet Vi kan bättre! – Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62).

4.8 Civilsamhället bidrar i det förebyggande arbetet på flera nivåer

Civilsamhällets organisationer har en viktig roll i det breda förebyggande arbetet genom att skapa trygga gemenskaper och social sammanhållning som kan minska risken för utanförskap och kriminalitet. Civilsamhället kan även bidra med angelägna brottsförebyggande insatser för individer som riskerar att dras in i kriminalitet eller redan begår brott samt vara en brobyggare till målgrupper som har lågt förtroende för offentliga aktörer eller är svåra att nå fram till av andra skäl.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att stärka civilsamhällets roll i det brottsförebyggande arbetet. I augusti 2024 gav regeringen Brå i uppdrag att utveckla samverkan med civilsamhället i det lokala brottsförebyggande arbetet (Ju2024/01492). I uppdraget ingick bl.a. att öka kommunernas kunskap om det civila samhällets roll och hur civilsamhället kan bidra i det brottsförebyggande arbetet, samt vilka verktyg som kommuner kan använda sig av i samverkan med civilsamhället.

I mars 2025 beslutade regeringen om en satsning med permanenta medel till Sveriges Riksidrottsförbund för att stärka idrottens motståndskraft mot idrottsrelaterad brottslighet och motverka att aktörer utnyttjar idrottsrörelsen som en plattform för kriminell verksamhet, inte minst för att förhindra att barn och unga rekryteras till kriminella gäng via idrottsmiljöer (S2025/00182).

Som en del i ett bredare förebyggande arbete har regeringen också gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att fungera som nationell resurs för samordning och stöd i frågor om unga som varken arbetar eller studerar med särskilt fokus på psykisk ohälsa, en målgrupp som kan ha en förhöjd risk att involveras i kriminalitet (S2025/00753). Regeringen har också gett MUCF uppdrag som bl.a. avser informationsinsatser och kunskapsunderlag med fokus på våldsförebyggande arbete och hedersrelaterat våld och förtryck, riktade till fritidsledare och andra yrkesverksamma som arbetar med ungas fritid samt yrkesverksamma och andra vuxna som möter nyanlända och unga asylsökande i sitt arbete eller inom ideella engagemang. Webbutbildningen ”Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck” är en del av metodstödet som har utvecklats inom ramen för dessa uppdrag. Utvärderingar visar att metodstödet och övriga insatser har varit eftertraktade och att insatserna sammantaget har haft goda effekter i det våldsförebyggande arbetet för berörda målgrupper och att fler unga som är nya i Sverige har fått den information och kunskap de har rätt till (A2025/00315).

5 En andra barriär mot brottsligheten – en negativ utveckling måste brytas tidigt

Skr. 2025/26:272

Det breda förebyggande arbetet lägger tillsammans med en stark välfärd grunden för ett tryggt samhälle med låga nivåer av brottslighet. Samtidigt behövs effektiva och riktade insatser för individer och grupper som av olika skäl har en förhöjd risk att involveras i kriminalitet. Samhällets insatser för barn och unga i riskzon för kriminalitet behöver vara tydliga och sättas in i ett tidigt skede för att förhindra att en problematisk situation eskalerar ytterligare. Socialtjänsten är en central aktör i detta arbete och behöver tidigt identifiera och ge stöd och hjälp till barn och unga som far illa genom eget normbrytande beteende eller annan utsatthet. För att detta ska vara möjligt behöver socialtjänsten också ha verktyg för att nå fram med öppna insatser till barn och unga och deras vårdnadshavare även när samtycke saknas. Familjen och vårdnadshavarna har en avgörande roll i sammanhanget. Alla föräldrar behöver ta ansvar för sina barn och det är viktigt att vårdnadshavare med barn som begår brott eller riskerar att dras in i kriminalitet är aktiva och delaktiga för att bryta en sådan utveckling. När föräldraskapet brister eller det finns särskilda utmaningar relaterade till barnet eller den unge behöver det både finnas ett tillgängligt och ändamålsenligt föräldraskapsstöd och samtidigt väl avvägda möjligheter att förmå vårdnadshavare att ta emot stöd. Sammantaget kan sådana riktade insatser för individer och grupper som löper förhöjd risk att dras in i kriminalitet sägas utgöra en andra barriär mot brottsligheten.

Inriktningen för arbetet enligt strategin Barriärer mot brott

- Regeringen ska verka för att barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa ska få ett tidigt, effektivt och samordnat stöd.
- Regeringen ska verka för att skärpa föräldraansvaret, att stödet till vårdnadshavare förbättras och att vårdnadshavare vid behov ska ta del av samhällets stödinsatser.
- Regeringen ska verka för att barn och unga ska få sina behov av stöd, vård och placering tillgodosedda för att bryta en negativ utveckling.

Regeringens arbete för tidiga och tydliga insatser för barn och unga i riskzon och deras familjer

5.1 Lägre trösklar och tidigt stöd

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att utveckla och förstärka arbetet för individer som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet. Sådana åtgärder är viktiga för att bryta rekryteringen till de kriminella nätverken, förebygga annan brottslighet och säkerställa alla barns och ungas rätt till en trygg uppväxt. En central åtgärd, som även nämns i avsnitt 3.2 ovan, är den nya socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 juli 2025. Lagen innebär en omfattande omställning av socialtjänstens verksamhet, mot mer

förebyggande arbete och tidiga insatser, ökad tillgänglighet och lägre trösklar för stöd och hjälp. Den nya lagen innebär också ett uttalat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden. Det är en reform som ger socialtjänsten betydligt bättre förutsättningar att göra skillnad, men som också kommer att ta tid att få fullt genomslag. För att stödja kommunerna i denna omställning har regeringen i budgetpropositionen för 2024 anslagit 220 miljoner kronor för 2024 respektive 1 220 miljoner kronor för 2025, 2 220 miljoner kronor för 2026 samt 2 220 miljoner kronor per år även 2027–2028, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget. I budgetpropositionen för 2025 har regeringen också anslagit 200 miljoner kronor för 2025 och 300 miljoner kronor för 2026 för att förstärka socialtjänstens brottsförebyggande arbete. Avsikten är att 600 miljoner kronor för detta avsätts årligen 2027 och 2028, även detta under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget. Som nämnts i avsnitt 3.2 har regeringen också gett ett antal myndigheter i uppdrag att stödja kommunerna i omställningen.

Socialtjänstens arbete behöver ofta samordnas med andra aktörers insatser. Enligt regeringen är familjecentraler, där förebyggande socialtjänst kan samlokaliseras med exempelvis mödrahälsovård, barnhälsovård och öppen förskola viktiga för att förebygga en negativ utveckling. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i fortsatt uppdrag att ge stöd till kommuner och regioner i arbetet med att inrätta och organisera familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamheter (S2023/03257). Socialstyrelsen ska enligt uppdraget även skapa goda förutsättningar för den samverkan som bedrivs vid familjecentraler, bl.a. vad gäller att upptäcka och bedöma risk för våld samt stödja ett jämställt föräldraskap. Socialstyrelsen ska också betala ut och följa upp statsbidrag i syfte att inrätta fler och vidareutveckla befintliga familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamheter i kommuner och regioner med områden där utanförskapet är särskilt stort (S2025/02147).

För att ytterligare stärka arbetet för en god och jämlik hälsa hos små barn avsätter regeringen 5 miljoner kronor under 2026 för att genomföra en kartläggning av barnhälsovården (S2026/00147). Kartläggningen ska bl.a. redogöra för nyttjandegraden inom barnhälsovården och verka för att bibehålla eller främja nyttjandegraden där behov finns. Särskilt fokus ligger på hur barnhälsovården når barn och familjer i områden där utanförskapet är stort.

Även barn och familjer som saknar tillit och förtroende för socialtjänsten måste nås av insatser när sådana behov finns. I februari 2023 beslutade därför regeringen om en ändring i Socialstyrelsens pågående uppdrag att motverka ryktesspridning och desinformation om socialtjänsten så att myndigheten även ska arbeta för en ökad kunskapsspridning om socialtjänstens arbete (S2022/03244). I anslutning till detta gavs Myndigheten för psykologiskt försvar i uppdrag att stärka förmågan att motstå otillbörlig informationspåverkan mot socialtjänsten (Fö2023/00277). I mars 2026 redovisade Socialstyrelsen också ett uppdrag från regeringen om att vidta åtgärder för att stärka barns och ungas delaktighet i ärenden inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård för barn som utsatts för våld eller befinner sig i sårbara situationer (S2023/02748).

Stöd i föräldraskapet kan motverka riskbeteenden som kan medföra att barn och unga dras in i kriminalitet och regeringen vidtar åtgärder både för att stärka föräldraansvaret och förbättra stödet till föräldrar. För att bl.a. stärka föräldraansvaret har en utredare haft i uppdrag att bl.a. se över regelverket kring öppna insatser utan samtycke. Utredningen föreslår bl.a. att socialnämnden ska få besluta att vårdnadshavare ska delta i insatser i öppna former när samtycke saknas och att vårdnadshavaren ska följa särskilda föreskrifter, exempelvis delta i föräldramöten eller hjälpa barnet till en fritidsaktivitet (Ds 2024:30). Dessutom föreslås att socialnämnden ska få förena beslut om insatser med vite samt kalla vårdnadshavare till samtal vid bristande efterlevnad av beslut. Regeringen har gått vidare med flera av förslagen, vilket beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Den 1 juli 2024 trädde lagändringar i kraft som ger fastighetsägare utökade möjligheter att säga upp hyresgäster som har begått brott (prop. 2023/24:112). Förslagen innebär bl.a. att en hyresgäst som är förälder ska ha ett ansvar att se till att ett barn inte begår brott som skapar otrygghet för andra som bor i området.

Som ett ytterligare led i arbetet med att stärka föräldraansvaret har regeringen i propositionen Ersättningsregler med brottsoffret i fokus föreslagit att vårdnadshavares skadeståndsansvar för skador som deras barn orsakar genom brott, det s.k. principalansvaret, ska skärpas (prop. 2025/26:222). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2026.

För att föräldrar ska ges bättre förutsättningar att ta sitt föräldraansvar har regeringen beslutat om medel till kommuner och regioner som ska bidra till en ökad och jämlik tillgång till föräldraskapsstöd i hela landet, samt bidra till att förebygga kriminalitet bland barn och unga (S2023/02124, S2024/02156 och S2025/02147).

I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2023–2026 har regeringen även gett länsstyrelser med områden som Polismyndigheten bedömt vara utsatta, riskområden eller särskilt utsatta i uppdrag att under dessa år erbjuda stöd till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer för att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd i föräldraskapet till föräldrar med barn upp till 18 år. Stödet ska bidra till att bekämpa och förebygga våld och att barn och unga utnyttjas i kriminalitet. Vidare har MFoF fått i uppdrag av regeringen att föreslå hur föräldraskapsstödet till föräldrar med psykisk ohälsa eller kognitiva svårigheter kan stärkas (S2024/01507) samt att genomföra intensifierade insatser för att åstadkomma ett mer tillgängligt och målgruppsanpassat föräldraskapsstöd (S2024/02156 och S2025/02147). MFoF och Socialstyrelsen har också fått i uppdrag att stärka föräldraskapsstödet före, under och efter en placering av barn utanför det egna hemmet (S2025/01036).

5.3 Regeringen ger socialtjänsten effektiva verktyg

Socialtjänstens verksamhet bygger på frivillighet och insatser till barn och unga ska i första hand ges i frivillig form. Samtidigt är det problematiskt när vårdnadshavaren av olika skäl tackar nej till nödvändiga stödinsatser.

I sådana fall riskerar situationen att förvärras och i ett senare skede resultera i att barnet eller den unge behöver omhändertas. Regeringen har därför vidtagit åtgärder för att ge socialtjänsten fler verktyg för att kunna stödja och skydda barn och unga, även när samtycke för öppna insatser i hemmet saknas. Den 1 juli 2023 trädde regeringens förslag om att sänka åldersgränsen från 15 till 12 år för att socialnämnden ska få besluta om öppna insatser till barn även utan vårdnadshavarnas samtycke i kraft (prop. 2022/23:64). I april 2026 beslutade regeringen en lagrådsremiss med förslag som bl.a. handlar om en möjlighet för socialtjänsten att besluta om insatser och särskilda föreskrifter när samtycke saknas och att föräldrar som inte följer besluten om insatser ska kunna åläggas vite. För reformen har regeringen i budgetpropositionen för 2026 avsatt 8 miljoner kronor för förberedande åtgärder under 2026 och beräknar att avsätta 537,2 miljoner kronor för 2027 och 538,7 miljoner kronor för 2028. I Regeringskansliet bereds även förslag som bl.a. innebär en möjlighet för socialnämnden att, efter ansökan till förvaltningsrätten, besluta om elektronisk övervakning för barn och unga som inte följer särskild föreskrift om att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Syftet är att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet.

Det är samtidigt viktigt att alla barn och unga som behöver vård och placering utanför hemmet får det. I mars 2026 beslutade regeringen en lagrådsremiss med förslag om att LVU ersätts av en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. För att omhändertaganden bättre ska svara mot barns och ungas behov av skydd och vård lämnas bl.a. förslag som syftar till att stärka skyddet för barn och unga som växer upp i hem med hedersrelaterat förtryck eller hem med en nära koppling till organiserad brottslighet eller annan allvarlig kriminalitet. Regeringen har även tagit emot och remitterat ett betänkande med förslag om bl.a. ökade möjligheter att följa upp barn och unga efter avslutad placering och att öka inslaget av sakkunskap i ärenden och mål enligt LVU (SOU 2026:8).

Regeringen har vidare beslutat om en satsning för att stärka familjehemsvården, för att öka tillgången till familjehem som erbjuder barn och ungdomar en trygg miljö med rätt stöd och hjälp (S2023/01362, S2023/01363 och S2022/02131). I januari 2026 beslutade regeringen också ett uppdrag till Socialstyrelsen i syfte att fler unga ska ges möjligheten att stanna kvar i familjehem efter 18-årsdagen (S2026/00099).

Regeringen har därutöver gett MFoF och Socialstyrelsen i uppdrag att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (S2024/01210).

6 En tredje barriär mot brottsligheten – kriminella banor ska stoppas

Skr. 2025/26:272

Effektiva återfallsförebyggande insatser som bidrar till att bryta en kriminell bana kan utgöra en tredje barriär mot brottsligheten. Varje individ som upphör med sin brottslighet innebär minskat lidande för brottsoffer och anhöriga och besparar samhället stora kostnader. Även om ett tungt personligt ansvar vilar på dem som väljer att begå brott kan effektiva återfallsförebyggande insatser öka möjligheterna till återanpassning till samhället och bidra till att färre utsätts för brott. Inte minst är det viktigt att de barn och unga som involveras och utnyttjas i kriminalitet, ibland på eget bevåg och ibland genom tvång, tar sig ur kriminaliteten. Enligt regeringen har det återfallsförebyggande arbetet inte bedrivits på ett tillräckligt effektivt sätt, och inte heller på ett sätt som säkerställer barns och ungas trygghet och säkerhet. Som framgår i redovisningen nedan har regeringen därför tagit en rad initiativ för att genomlysna och förbättra det återfallsförebyggande arbetet.

Inriktningen för arbetet enligt strategin Barriärer mot brott

- Regeringen ska verka för att insatser för barn och unga som är involverade i kriminalitet ska bli tydligare, mer effektiva och samordnade.
- Regeringen ska verka för att det återfallsförebyggande arbetet blir mer kunskapsbaserat och utvärderas i högre utsträckning för att möjliggöra att fler individer ska upphöra med sin kriminalitet.
- Regeringen ska verka för att säkerställa att det återfallsförebyggande arbetet bedrivs av seriösa aktörer och att offentliga medel som avsätts för detta inte missbrukas.

Regeringen reformerar det återfallsförebyggande arbetet

6.1 Samhällets vård av barn och unga görs om i grunden

Regeringen genomför en omfattande reformering av det återfallsförebyggande arbetet. Särskild vikt läggs på att utveckla arbetet med att förhindra fortsatt brottslighet bland barn och unga som av olika anledningar har involverats i kriminalitet. Bärande delar i detta reformarbete är genomlysningar av verksamheter inom vilka barn och unga bor och vårdas utanför hemmet.

Regeringen har tillsatt en utredning i syfte att reformera och se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation (dir. 2024:13), det vill säga den verksamhet som bedrivs av SiS. Samtidigt har den snabba tillväxten av barn och unga i kriminalitet gjort att det också finns ett stort behov av platser på SiS särskilda ungdomshem. I mars 2025 gav regeringen därför SiS i uppdrag att vidta de åtgärder som krävs för att öka antalet platser på de särskilda ungdomshemmen (S2025/00421).

Regeringen har även tillsatt en nationell samordnare för fler kvalitativa vårdplatser inom den sociala barn- och ungdomsvården, bl.a. mot bakgrund av att kommunerna många gånger har svårt att hitta platser som motsvarar barns och ungas behov (S 2023:G). I slutredovisningen av uppdraget i januari 2026 föreslår utredaren bl.a. att regeringen ska ta fram en nationell strategi för familjehemsvården, att familjehemmen ska få ett mer likvärdigt stöd och att staten ska ta ett större ansvar för att stödja kommunerna i vården av samhällsplacerade barn- och unga (Ds 2026:5). Förslagen analyseras och bereds nu vidare i Regeringskansliet.

Regeringen bereder för närvarande också betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66). Utredningen lämnar förslag som rör ökad kvalitet i vården för barn och unga som placeras utanför det egna hemmet, bl.a. en stärkt vårdkedja och stärkt kvalitet i familjehemsvården. Förslagen bildar en helhet som kan bidra till ökad kvalitet i den sociala barn- och ungdomsvården, vilket i sin tur kan bidra till att kriminellt beteende hos barn och unga förebyggs både under och efter vården.

Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att se över vårdkedjan för den sociala barn- och ungdomsvården och föreslå hur en nationell stödfunktion för placeringar kan utformas och organiseras (dir. 2025:74). Utredaren ska också föreslå åtgärder för en stärkt individuell planering för barn och unga inom socialtjänsten.

På regeringens initiativ har flera aktörer som bedriver verksamhet på området också fått fler verktyg för att kunna fullgöra sitt uppdrag på ett säkert och ändamålsenligt sätt. Sedan maj 2024 har SiS bl.a. utökade möjligheter att under vissa omständigheter begränsa användningen av elektroniska kommunikationstjänster och besök samt möjlighet att besluta om avskildhet vid dygnsvilan (prop. 2024/25:41). I syfte att säkerställa trygghet, säkerhet och möjlighet till god vård vid SiS särskilda ungdomshem, exempelvis genom att minska risken för kriminella aktiviteter, fritagningar och införsel av narkotika har regeringen låtit utreda fler utökade befogenheter. I promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26) lämnas förslag som rör avskildhet av ordnings- och säkerhetsskäl, elektronisk övervakning samt utökade möjligheter till kropps- och rumsvisitation och allmän inpasseringskontroll. Förslagen har remitterats och är nu under beredning i Regeringskansliet.

I juni 2025 lämnade också utredningen om HVB för barn och unga sitt betänkande till regeringen med förslag på en trygg, säker och ändamålsenlig vård (SOU 2025:84). I betänkandet finns bl.a. förslag för en mer individbaserad vård och utökade befogenheter för personal vid HVB-hem, bl.a. att kunna omhänderta otillåtna föremål, besluta om kropps- och rumsvisitation vid misstanke om otillåtet föremål och uppmana till provtagning av den vårdade vid misstanke om påverkan av alkohol eller droger. Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Samtidigt har det enligt regeringen blivit uppenbart att dagens system inte är anpassat för de barn och unga som har kopplingar till kriminella nätverk och som begår mycket allvarliga brott som skjutningar och sprängningar. Dessa barn och unga återfaller i brott i oacceptabelt hög utsträckning och kan även tränga ut andra barn och unga som behöver vård inom ramen för SiS verksamheter. Kriminalvården har lång erfarenhet av

individer som begått allvarliga brott och som behöver olika typer av stöd och kontroll. Enligt regeringen är Kriminalvården därför den aktör som är bäst rustad för att förhindra återfall i brott även när det gäller barn och unga som har begått grova brott. Kriminalvården har därför fått i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för barn och unga i åldern 15–17 år som döms för grov brottslighet som ska stå klara den 1 juli 2026 (Ju2023/02157).

Mot denna bakgrund beslutade regeringen i februari 2026 också propositionen Frihetsberövande påföljder för barn och unga med förslag om att barn och unga, i de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas, ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård (prop. 2025/26:132). Förslaget innebär att Kriminalvården blir ansvarig för verkställigheten och att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. Detta tydliggör samhällets ansvar för de barn och unga som begår de allra grövsta brotten, exempelvis mord och försök till mord. Förslaget innebär också att denna målgrupp till skillnad från i dag kommer att omfattas av systemet med villkorlig frigivning, vilket enligt regeringen är en viktig del i reformen. Risken att återfalla i brott är som störst tiden efter frigivning och den övervakning och de särskilda föreskrifter som frivården kan besluta om inför och under villkorlig frigivning kan bidra till att förebygga återfall i brott och underlätta återanpassningen till samhället. Frivården har också, genom arbetet med ungdomsövervakning, byggt upp kunskap och en nära samverkan med kommunernas socialtjänster kring unga i frivård som blir viktigt även i detta sammanhang. För att omhänderta barnperspektivet och säkerställa att reformen genomförs i enlighet med barnkonventionen föreslås i propositionen att barn som döms till fängelse som huvudregel ska placeras på särskilda barn- och ungdomsavdelningar, som ska vara särskilt anpassade utifrån barns behov och rättigheter, att det i fängelselagen ska införas en portalparagraf om barnets bästa och att verkställighetslagstiftningen i vissa delar ska anpassas utifrån barns särskilda behov och rättigheter. Det handlar bl.a. om att barn inte ska placeras tillsammans med vuxna, och att rätten att gå i skolan tillgodoses. I propositionen föreslås också att Kriminalvården från den 1 juli 2026 ska ha en skyldighet att anordna utbildning för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt. De bestämmelser som föreslås gälla för Kriminalvårdens skolverksamhet överensstämmer i huvudsak med de bestämmelser som redan i dag gäller för SiS verksamhet vid de särskilda ungdomshemmen.

I december 2025 lämnade en utredare förslag om ett nytt regelverk som innebär att utbildningen för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt ska motsvara den utbildning som ges till barn och ungdomar inom skolväsendet, med de nödvändiga avvikelser som följer av att utbildningen anordnas i kriminalvårdsanstalt (U2025/02404). De förslag som lämnats av utredaren syftar till att tydliggöra och precisera bestämmelserna för den skolverksamhet som Kriminalvården ska ansvara för. Förslagen har remitterats. Skolverket och Kriminalvården har också fått i uppdrag att bl.a. analysera vilket eller vilka program motsvarande yrkesprogram i gymnasieskolan, och i förekommande fall inriktningar inom dessa program, som Kriminalvården bör kunna erbjuda inom ramen för sin skolverksamhet (U2026/00551 och Ju2026/00539).

Regeringen har även aviserat att den avser att gå fram med en proposition med förslag om att bl.a. sänka straffbarhetsåldern till 14 år för allvarliga brott under en period om fem år. Kriminalvården har med anledning av förslaget om sänkt straffbarhetsålder fått i uppdrag att förbereda sin verksamhet för detta (Ju2025/02195). Vidare har Brå fått i uppdrag att följa upp kommande reglering om sänkt straffbarhetsålder (Ju2026/00915).

Detta är exempel på åtgärder som är centrala för att samhällets vård av barn och unga ska utvecklas och anpassas till den enskildes behov av hjälp och stöd samt för att samhällets behov av skydd tillgodoses.

6.2 Ett kunskapsbaserat återfallsförebyggande arbete

Barn och unga såväl som vuxna i kriminalitet har ofta en komplex problembild med ett behov av omfattande insatser. Det ställer höga krav på ett nära samarbete mellan berörda aktörer, kompetens att bedöma den enskildes risk, behov och mottaglighet samt kunskap att välja och genomföra fungerande metoder. För att främja att Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete ska utgå från kunskap om vilka behandlingsinsatser som har effekt har regeringen beslutat om en ändring i Kriminalvårdens instruktion som tydliggör att myndigheten får bedriva forskning som är av betydelse för verksamheten. Som nämnts i avsnitt 3.2 ovan har regeringen också gett Socialstyrelsen och MFoF i uppdrag att förbättra förutsättningarna att använda effektiva insatser som förebygger kriminalitet hos barn och unga (S2025/01364). Samtidigt saknas i vissa fall tillräcklig evidens att utgå från i valet av insatser för dessa målgrupper, och det finns därför ett behov av fortsatt kunskapsproduktion på det brottsförebyggande och återfallsförebyggande området, vilket förutsätter att metoder, arbetssätt och insatser som genomförs i det praktiska arbetet utvärderas. För att främja en sådan utveckling har regeringen gett Brå, i regleringsbrevet för 2026, i uppdrag att analysera förutsättningarna att utveckla förmågan att genomföra utvärderingar på det kriminalpolitiska området, exempelvis effektutvärderingar och utvärderingar av reformer. Brå ska också redovisa vilka åtgärder myndigheten kan vidta, och vilka andra åtgärder som kan vidtas, för att stärka utvärderingsförmågan inom det kriminalpolitiska området.

Enligt flera studier är det vanligt att barn och unga i kriminalitet har ett omfattande vårdbehov, inte minst med anledning av olika typer av psykisk ohälsa (Myndigheten för delaktighet 2025, SiS 2023 m.fl.). Om ett sådant vårdbehov inte tillgodoses riskerar även mottagligheten för andra återfallsförebyggande insatser att minska. Regeringen har gett Socialstyrelsen och SiS ett brett uppdrag att genomföra insatser för att förbättra tillgången till hälso- och sjukvård och tandvård för de barn och unga som vårdas på de särskilda ungdomshemmen (S2025/00887, S2025/01324). Uppdraget syftar också till en trygg utslussning och stärkt samverkan med hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tandvården.

För att förebygga att barn och unga återfaller i kriminalitet har regeringen också beviljat organisationen Barnens rätt i samhället (Bris)

medel under åren 2023–2025 för tre informationsatsningar för att synliggöra Bris nationella stödlinje, i syfte att nå fler barn och unga som vill lämna kriminalitet, barn och unga som riskerar att dras in i kriminella miljöer samt barn och unga som indirekt påverkas av ökat våld (S2023/02811, S2024/01477 och S2025/01370). Den senaste satsningen syftar också till att nå ut med information till viktiga vuxna i barnens närhet om nätverkens metoder, vilket kan vara ett sätt att förhindra att fler rekryteras till kriminella nätverk. Regeringen har även sedan hösten 2025 stärkt SiS och Fryshusets pilotprojekt FrySiS som syftar till att minska risken för återfall i kriminalitet genom ett långsiktigt, strukturerat och evidensbaserat stöd som påbörjas under institutionstiden och fortsätter i cirka ett år därefter. Med regeringens förstärkning kan projektet omfatta fler ungdomar och ungdomshem och arbetet följas upp.

Det finns vidare ett samband mellan att ha utsatts för våld och att senare i livet utöva våld eller begå andra typer av brott. För att bryta en ond spiral där våld föder nytt våld är det därför, utöver ett tidigt förebyggande arbete och åtgärder för riskgrupper, angeläget med riktade och effektiva återfallsförebyggande insatser för individer som utsätter andra för våld. Sedan 2023 har Socialstyrelsen därför i uppdrag att nationellt samordna kunskapsutvecklingen avseende arbetet med våldsutövare. Det innebär bl.a. forskning och kunskapsutveckling om metoder som kan användas för att upptäcka, bedöma och behandla våldsutövare. Det omfattar även kunskapspridning och stöd till implementering, samordning och samverkan. Socialstyrelsen har även i uppdrag att finansiera ”Välj att sluta” som är en stödlinje för de som vill upphöra med ett våldsamt beteende. Telefonlinjen drivs av Manscentrum Stockholm som också har en mottagning för män med problem kopplat till bl.a. separation, ilska och våld, föräldraroll och livskriser. Socialstyrelsen utvecklade under 2024 en chattfunktion till stödlinjen för att bredda målgruppen och nå yngre personer.

Socialstyrelsen har också tillsammans med Kriminalvården fått i uppdrag av regeringen att implementera och utvärdera behandlingsprogrammet Predov – Preventing Domestic Violence (A2023/01448). Kriminalvården ska stödja kommuner i implementeringen av Predov och anpassa programmet för användning i frivilliga verksamheter i kommunal regi. Socialstyrelsen ska bistå Kriminalvården och genomföra en vetenskaplig utvärdering av programmet.

Vidare fick länsstyrelserna i regleringsbrevet för 2023–2026 i uppdrag att ge stöd till yrkesverksamma som arbetar för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende (Fi2023/02050 m.fl.).

Regeringen finansierar även PrevenTell, en nationell telefonlinje vid Karolinska universitetssjukhuset som syftar till att förebygga sexuellt våld mot bl.a. barn och unga. Målgruppen är personer med självupplevt riskbeteende, tvångsmässig upptagenhet av sexuella tankar och handlingar, sexuellt intresse för barn och impulser att tvinga någon till sex. Stödlinjen ska motivera de stödsökande att genomgå behandling för att ändra sitt beteende.

Regeringen har även gett Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att fortsätta att stödja befintliga etableringar av gruppvåldsintervention (GVI) i Sverige, samt säkerställa att arbetet

Skr. 2025/26:272 utvärderas (Ju2024/0221). GVI är en strategi för att reducera grovt våld i kriminella miljöer som har stöd i internationell forskning. Strategin bygger på nära samverkan mellan polis, kommun, kriminalvård och lokalsamhälle.

6.3 Ökat deltagande i behandlingsprogram och stärkt avhoppverksamhet

Regeringen har även vidtagit en rad åtgärder för att utveckla den del av det återfallsförebyggande arbetet som framför allt träffar vuxna individer, men som även kommer att omfatta vissa målgrupper under 18 år som i och med regeringens reformer på området kommer att verkställas påföljder inom Kriminalvården. Inte minst är det viktigt att individer som avtjänar en frihetsberövande påföljd deltar i återfallsförebyggande insatser.

Regeringen har bl.a. gått vidare med flertalet av Trygghetsberedningens förslag (SOU 2024:54). Exempelvis beslutade regeringen i juni 2025 ett uppdrag till Kriminalvården om att vidareutveckla myndighetens arbete för att motverka återfall i brott (Ju2024/01770). Myndigheten ska bl.a. analysera och redovisa hur det återfallsförebyggande arbetet i högre grad kan bedrivas på ett effektivt sätt i ett läge där myndigheten växer för att fler klienter ska kunna ta del av behandlingsprogram, utbildning och arbetsmarknadspolitiska insatser. Regeringen har också, i regleringsbrevet för 2025, gett Kriminalvården i uppdrag att analysera den återfallsförebyggande verksamhetens effektivitet genom att göra en internationell jämförelse samt lämna förslag på hur arbetet kan utvecklas på ett kostnadseffektivt sätt.

Den 1 januari 2026 trädde vidare lagändringar i kraft som innebär att gränsen för att kunna avtjäna ett fängelsestraff med elektronisk övervakning, s.k. fotboja, höjs från sex månader till ett år och sex månader (prop. 2024/25:202). Lagändringen väntas leda till att färre dömda återfaller i brott och innebära lägre kostnader för samhället samt att fler platser i Kriminalvården frigörs för de individer som utgör en fara för samhället och för medborgarna.

På regeringens initiativ trädde även lagändringar i kraft den 1 januari 2026 som bl.a. innebär att tröskeln sänks för att skjuta upp villkorlig frigivning vid misskötsamhet (prop. 2025/26:34). Detta förväntas bidra till ökade incitament för skötsamhet och deltagande i behandlingsprogram under anstaltsvistelsen vilket kan bidra med positiva konsekvenser för det återfallsförebyggande arbetet.

Därutöver kan flera av de förslag som lämnas i regeringens proposition Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott (prop. 2025/26:181) bidra till att minska återfall i brott och öka samhällsskyddet. Bland annat föreslår regeringen att utslussningen från anstalt ska bli mer individualiserad och att det vid ansökan om permission och frigivningsförberedande åtgärder ska beaktas om den dömda under verkställigheten har misskött sig eller inte deltagit i återfallsförebyggande åtgärder. Regeringen föreslår även att den som är dömd till skyddstillsyn eller är villkorligt frigiven ska meddelas begränsningar av rörelsefriheten, om den dömda är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer

som utövar allvarlig brottslighet och det finns en risk för att den dömda kommer att begå eller på annat sätt medverka till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område. Förslagen föreslås träda i kraft den 2 juli 2026.

Vidare infördes den 15 april 2026 den nya påföljden Säkerhetsförvaring, som kan användas för personer som har begått allvarliga brott mot annans liv, hälsa, frihet eller frid och som har en hög risk för återfall i sådan brottslighet (prop. 2025/26:95). Påföljden innebär bl.a. att verkställigheten i fängelse kan förlängas av domstol med tre år i taget om ett fortsatt frihetsberövande är absolut nödvändigt för att tillgodose behovet av samhällsskydd. Verkställighetstiden ska särskilt inriktas på återfallsförebyggande åtgärder och i stället för villkorlig frigivning införs s.k. villkorad utslussning, som innebär att rätten kan ge Kriminalvården tillstånd att besluta om att den dömda får verkställa påföljden utanför anstalt med särskilt stöd och kontroll. Inför ett sådant tillstånd ska rätten särskilt beakta om den dömda har deltagit i åtgärder som främjar dennes återanpassning i samhället. Påföljden har på så sätt konstruerats för att ge den dömda incitament att delta i återfallsförebyggande åtgärder och förväntas därmed bidra till att minska risken för återfall i brott.

Det är också angeläget med insatser för de individer som är motiverade att lämna de kriminella nätverken och annan organiserad brottslighet men har svårt att genomföra detta på egen hand på grund av exempelvis en hög hotbild. Denna målgrupp har ofta behov av en rad insatser som behöver genomföras på ett skyndsamt och samordnat sätt och som kräver en nära samverkan mellan statliga, kommunala och privata aktörer. Arbetsmodeller och strategier som Trefas och GVI, som syftar till att förhindra grovt våld i kriminella miljöer, förutsätter också att avhopparverksamhet finns på plats. Regeringen har de senaste åren förstärkt och utvecklat arbetet med stöd till avhoppare genom flera myndighetsuppdrag. I september 2024 fick Polismyndigheten, Kriminalvården, SiS och Socialstyrelsen i uppdrag att bl.a. ytterligare utveckla arbetet med stöd till avhoppare som är under 18 år och anpassa arbetet till de särskilda omständigheter som kan föreligga när flickor och kvinnor är involverade i organiserad brottslighet (Ju2024/00195 m.fl.). Från 2025 har länsstyrelserna en roll i arbetet med avhoppare och har i uppdrag att stödja och bidra till regional samordning, sprida framtagna metod- och kunskapsstöd, öka kunskapen om vilket stöd som finns att tillgå och bidra till att samarbete och erfarenhetsutbyte utvecklas på lokal och regional nivå (Fi2020/00591 m.fl.). I augusti 2025 fick myndigheterna i uppdrag att tillhandahålla ett sammanhållet nationellt stöd till arbetet med avhoppare (Ju2025/01696). I uppdraget ingår bl.a. att Polismyndigheten ska inrätta en nationell kontaktpunkt för avhopparverksamhet för att skapa en tydlig kontaktväg för möjliga avhoppare och deras anhöriga samt för yrkesverksamma. Socialstyrelsen ska också verka för att stödet till avhoppare utvecklas utifrån avhoppares vårdbehov. Regeringens initiativ innebär att det nu finns ett nationellt sammanhållet stöd för avhoppare på plats med en tydlig struktur på alla nivåer. Den nära samverkan som har vuxit fram mellan nationella myndigheter, länsstyrelserna och kommunernas socialtjänster behöver nu fortsätta och de metod- och kunskapsstöd som tagits fram för arbetet behöver spridas och implementeras på fler platser i landet.

Antalet kommuner som söker de medel som regeringen avsätter för arbetet med stöd till avhoppare har ökat kraftigt, från 17 kommuner år 2021 till 67 kommuner 2025. Detta är positivt och tyder på att regeringens och myndigheternas satsningar på avhopparbetet når ut i landet. Samtidigt är det viktigt att offentliga medel som fördelas till avhopparverksamhet går till seriösa aktörer som bedriver en verksamhet av god kvalitet. I maj 2025 tillsatte regeringen därför en utredning som bl.a. ska analysera och ta ställning till hur kvaliteten och kontrollen av externa aktörer som utför insatser och bedriver avhopparverksamhet kan säkerställas genom exempelvis tillståndsplikt, certifiering eller skärpt regelverk rörande kommunernas upphandling av sådana insatser (dir. 2025:53). I utredningens uppdrag ingår bl.a. att kartlägga vilka insatser avhoppare med och utan skyddsbehov får och analysera samt ta ställning till om det bör införas en särskild reglering i socialtjänstlagen i fråga om gruppen avhoppare.

Samtidigt behöver kunskapen om arbetet med stöd till avhoppare öka. Mot denna bakgrund fick Brå i uppdrag i regleringsbrevet för 2026 att göra en uppföljning av de avhopparärenden för vilka kommuner har beviljats statligt stöd åren 2020–2025. I uppdraget ingår bl.a. att undersöka vilka insatser avhopparna har fått och i vilken utsträckning de har återfallit i brott efter insatserna.

Det myndighetsgemensamma arbetet med stöd till avhoppare, liksom de medel som Polismyndigheten fördelar till kommuner för avhopparinsatser, tar sikte på individer med en hotbild och som ofta behöver omlokaliseras från sin boendeort. Det finns emellertid inte minst barn och unga som inte har en sådan hotbild, men som ändå behöver stöd från samhället för att kunna lämna ett kriminellt nätverk. I budgetpropositionen för 2026 avsatte regeringen därför 100 miljoner kronor per år 2026–2028 som kommunerna kan ta del av för att genomföra insatser för dessa målgrupper.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde

Närvarande: statsrådet Busch, ordförande, och statsråden Edholm, Strömmer, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottnér, Wykman, Malmer Stenergård, Liljestrånd, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari, Rosencrantz, Dousa, Larsson, Britz, Lann

Föredragande: statsrådet Strömmer

Regeringen beslutar skrivelse Uppföljning av den brottsförebyggande strategin Barriärer mot brott